

Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier
Kandidatuppsats 15 hp | Religionsvetenskap | vårterminen 2013

Att söka fred tillsammans

– En kvalitativ studie i hur muslimer och kristna tillsammans arbetar för – och skapar fred

Av: Atila Pişkin
Handledare: Willy Pfändtner

Innehållsförteckning

Inledning 1.....	sid 2-3
Syfte och frågeställningar 1.1.....	sid 3
Disposition 1.2.....	sid 4
Material och metod 1.3.....	sid 4-5
Teori Ruth Illman och Martin Buber 1.4.....	sid 5-8
Undersökning 2.....	sid 8-9
Resultat 2.1.....	sid 9
Synen på likhet-olikhet i det interreligiösa fredsarbetet 2.1.1	sid 9-15
Interreligiöst fredsskapande i Sverige och världen 2.1.2.....	sid 15-20
Svårigheter i det interreligiösa fredsskapandet - perspektiv från Sverige och andra länder 2.1.3...sid	20-24
Sekulär och religiös extern inblandning i det interreligiösa fredsskapandet 2.1.4.....	sid 24-29
Olika roller i det interreligiösa fredsskapandet 2.1.5..	sid 29-33
Sammanfattning 2.1.6.....	sid 33-38
Diskussion Med Ruth Illmans glasögon 3.....	sid 38-40
Egna slutsatser 3.1.....	sid 40-43
Referenslista 4.....	sid 44-45
Bilagor	
Intervjuformulär kristna informanter.....	sid 46
Intervjuformulär muslimska informanter.....	sid 47
Informationsbrev C -uppsats	sid 48-49

1. Inledning

I dessa tider kan man få uppfattningen att religioner är i krig med varandra, som att de själva är upphovet till de konflikter som rasar runt om i världen. Bilden av människor som står i stark opposition mot varandra och med vilka medel som helst försvarar sin religion – som det enda rätta sättet att se på världen, är en återkommande bild i västvärldens återspeglning av dessa konflikter i dagens medier. Vad man då gärna bortser från är de initiativ till samarbete, lösningar och försoning som baseras på interreligiös grund och som möjliggör genuina långtgående processer för ett gemensamt fredsskapande. Vad medier döljer är sanna historier om möten där religionen får stå för något positivt, men också komplexiteten i dessa möten och vägar de religiösa företrädare som närvarar och tar del av dessa, tar för att försäkra sig om att de inte förräder sin egen religion och samtidigt visar på en lyhördhet för den Andres religion och de perspektiv som emanerar ur denna. Även här uppstår konflikter och givetvis finns det även i dessa möten ibland dolda agendor, något som även det bör belysas. Denna uppsats kommer att fokusera på fredsskapande möten mellan kristna och muslimer – av den anledningen att dessa två nära besläktade religioner är de som ända sedan balkankrigen på 1990-talet oftast har fått representera den konflikt som porträtteras som religionskonflikt eller religionskrig. I uppsatsen vill jag undersöka om det finns människor muslimer och kristna som tror på det interreligiösa fredsskapandet, vilka svårigheter de ser med att samarbeta över religionsgränserna, om de finner likheter i synen på fred mellan religionerna och höra hur de resonerar kring dessa och relaterade frågor.

Fred är något som berör alla människor på jorden. Det kan tyckas vara ett begrepp som hamnat i skymundan i vår nutid. När jag själv var liten var det något som låg långt framme för många barn i våra tankar. Fred på jorden. Att alla krig skulle ta slut. Givetvis utan några djupare tankar på hur detta skulle ske eller vad för slags fred vi ville ha. Nuförtiden pratar barn – i alla fall de jag möter, inte om fred längre. Vad har hänt och vart har de tankarna tagit vägen?

Kan det vara så att religionerna genom att söka dialog och samarbete som handlar om fredsskapande kan bidra till en fredligare värld, eller är dessa försök och närmanden endast fåfänga hugskott som inte leder till något varaktigt? När jag pratar om religionerna menar jag de människor som är dess trosföljare, som tolkar och lever religionen. Vill dessa människor ha fred? Eller är det viktigare att ha tolkningsföreträdet, monopol på definitionen av hur verkligheten och det som

händer i den tolkas. Är möjligheten att bespotta den Andres religion av större värde än att försöka att förstå varandra och tillåta varandra att leva sida vid sida trots sina olikheter?

1.1 Syfte och frågeställningar

Jag ska i denna uppsats undersöka och belysa hur mina informanter med kristen och muslimsk tro tänker och resonerar kring sitt engagemang för fred och fredsskapande med den Andre. Jag kommer även att ge exempel ur läst litteratur. En del av syftet är att studera hur det resoneras kring interreligiöst fredsskapande med tyngdpunkt på muslimer och kristna av forskare och teologiskt lärda från andra delar av världen. Detta för att se om jag kan hitta likheter och skillnader med de bilder som mina informanter ger. Jag vill dessutom förutom rent jämförelsemässigt fördjupa studien och visa på variationer.

Mina främsta frågeställningar som jag kommer ägna min uppmärksamhet åt att så utförligt som möjligt besvara till denna uppsats är som följer:

- * Hur kan det interreligiösa fredsskapandet se ut i Sverige och internationellt mellan kristna och muslimer?
- * Vilka svårigheter kan det finnas med interreligiöst samarbete för fredsskapande med perspektiv både från Sverige och andra länder?
- * Hur resonerar muslimer och kristna informanter kring olikheter samt likheter i synen på den Andres religion. Vilka implikationer får det för deras syn på det interreligiösa fredsskapandet?
- * Hur måste muslimska och kristna fredsaktivister ta hänsyn till religiösa och sekulära aktörers inblandning i sitt fredsskapande arbete. Vad gäller för de sekulära och religiösa krafter som intervenerar i de interreligiösa fredsbyggande sammanhangen?
- * Hur skiljer sig de interreligiösa fredsskapande mötena åt beroende vilken ställning människor har i samhället med exempel både från Sverige och andra länder?

1.2 Disposition

Efter att ha gett en förklarande inledning till min uppsats samt delgett mina syften och frågeställningar fortsätter den med en beskrivning av material och metod. När jag förklarat denna del av uppsatsen fortsätter jag med att beskriva den teori som jag använder mig av för att analysera mina tolkningar av mitt intervju och litteraturmaterial. En kort redogörelse för bakgrund görs. Därpå följer min studie som dessutom innehåller analys och tolkning. Min studie kommer att inledas med att delge delar av de intervjuer jag anser vara av vikt för att beskriva hur det interreligiösa fredsskapandet kan se ut i Sverige, jag kommer att till dessa infoga exempel och ge beskrivningar av de skilda författarnas tankar kring temat fredsskapande/fredsbyggande. Uppsatsen fortsätter med analyser av intervjuer och främst läst primärlitteratur där jag kommer att försöka mig på att hitta motsägelser och likheter mellan intervjuerna och litteraturen. Här kommer jag också att granska författarna sinsemellan samt fördjupa bilden av mitt studerade tema. Avslutningsvis sammanfattar jag min studie och kommer med reflekterande slutsatser innan jag sätter punkt.

1.3 Material och metod

Jag baserar en del av min uppsats på en kvalitativ intervjustudie jag gjort under våren 2012. Jag har intervjuat sex personer med en mp3spelare som alla på något sätt är knutna till interreligiöst fredsarbete mellan kristna och muslimer i Sverige. Intervjumetoden har varit semistrukturerade intervjuer, detta för att möjliggöra informanterna att få tala fritt, men också för egen del att kunna gå in på detaljer för att undersöka svar noggrannare. Detta tillvägagångssätt har jag använt mig av för att det intresserar mig av hur människor som arbetar för fred med religiös bas resonerar kring sin egen och den Andres tro. Alla intervjuer har skett i Stockholm med omnejd. Mina informanter består av tre män och tre kvinnor i denna studie. Varje intervju har pågått cirka en timme vardera. Informanterna benämns A, B, C, D, E OCH F. Informant A arbetar som verksamhetsutvecklare på ett studieförbund i Stockholm. Hans arbete rör interreligiösa relationer och fredsfrågor. Informant B har ett livslångt arbete inom fredsfrågor, både i Sverige och internationellt bakom sig. Många gånger har hon verkat på plats vid olika konflikter, varför jag vill kalla henne för en fredsaktivist. Om vi går vidare till informant C, så är hon en blivande präst. Hon har arbetat praktiskt med freds- och flyktingfrågor inom bland annat Kristna Freds. Informant D är präst och verksam i en

församling som har ett nära samarbete med muslimer. På samma plats arbetar även informant E som är imam för en muslimsk församling. Till sist har vi informant F som vid intervjutillfället praktiserade på SIDA. Innan dess har hon varit ute i skolor och föreläst om Islam och fred, samt engagerat sig i olika interreligiösa fredsprojekt. Henne vill jag kalla för fredsaktivist också, då hon förklarar hur hennes fredsivran är av en sorts uppsökande natur. Hon har aktivt sökt upp och initierat fredsprojekt med både kristna och muslimer.

Inför sökningen av lämplig litteratur till uppsatsen har jag stött på problem. Det finns inte så många akademiska böcker som beskriver specifikt Kristet - Muslimskt fredsskapande. Lösningen för mig på det dilemmat är att jag sökt böcker som förhåller sig så öppet som möjligt till begreppet interreligiöst fredsskapande. Jag kan ana svagheter med detta men anser efter att jag läst litteraturen att författarna rör vid frågor och problematik som går att applicera på mitt specifika uppsatstema. De viktigaste böckerna jag läst är följande.

Interfaith Dialogue and Peacebuilding – red David Smock

Religion as a conversation starter -Interreligious Dialogue for peacekeeping in the Balkans-

Ina Merdjanova och Patrice Brodeur

Unity in Diversity -Interfaith dialogue in the middle east – Mohammed Abu Nimer, Amal I. Khoury

,Emily Welty

Ett annorlunda Du – Reflektioner kring religionsdialog - Ruth Illman

The Ambivalence of the Sacred – Religion, Violence and Reconciliation – R Scott Appleby

1.4 Teori Ruth Illman och Martin Buber

Jag kommer att utgå från den teori som Ruth Illman presenterar i sin bok *Ett annorlunda Du – Reflektioner kring religionsdialog*.¹ Hon baserar sin teori på filosofen Martin Bubers tankar om relationen till den Andre som ett sätt att förstå sig själv och utifrån det, den Andre. Vidare förklarar Illman hur människor i möte och dialog, båda centrala för Bubers tankar förklaras ur två olika perspektiv. Dels när en människa tolkar en annan människa på avstånd som ett Det med en tolkande förförståelse av denna. Men även när möten sker med människor där man blir ett Du för varandra. I detta Du anser Buber enligt Illman att människan kan ha en öppenhet för den Andre som ett eget självständigt subjekt.² Enligt Buber behövs båda dessa förhållningssätt då Det och Du

---

1 Illman, Ruth, *Ett annorlunda Du*, Göteborg/Stockholm, Makadam förlag, 111 sidor, 2006

2 Ibid 11

kompletterar varandra.³ Ruth Illman förklarar att Martin Buber anser att detta dialogiska förhållningssätt utgör själva grundvalen för mänskligt liv och det också är relationsskapande. Då det bestämmer om man har en människosyn där ens relationer formas utifrån Det eller Du perspektivet.⁴ Enligt Illman påpekar dock Buber att dessa perspektiv inte är huggna i sten utan kan förändras.⁵ Men när det kommer till den faktiska dialogen är den säger Illman, i sin förklaring av Bubers filosofi Du-skapande.⁶ För, säger hon med Bubers ord, att i dialogen kan vi med våra olikheter nå fram till varandra, genom att med ärlighet stå för vad vi själva tycker och tänker och tillåta den Andre att göra likadant.⁷ Då möts vi på en jämlik grund i dialogen, tillåter varandra i våra olikheter och väljer att möta varandra med en utgångspunkt där respekten för den Andres skillnad lyfts fram. Här **kan** man påverkas av den Andre men måste inte, och i sådana fall utan tvång inblandat från ens egen eller den andres sida. Detta säger Illman kallar Buber för det **mellanmänskliga**.⁸ Illman beskriver den kritik som Buber mött som att vara bestående av ett fokus på hans dualism samt hans påstådda kontextlöshet.⁹ Hon bemöter kritiken genom att förklara att dualismen inte skall ses som två motpoler utan som två kompletterande aspekter som finns hos varje människa. Vad gäller kritiken mot Bubers påstådda kontextlöshet beskriver Illman hur Buber förklarar betydelsen av **sammanhang** för varje människa som hon inte är utan. Endast i detta sammanhang som skiljer sig från människa till människa säger enligt Illman, Buber att språket som en kontextuell och meningsskapande faktor fungerar som tolkning av dessa fysiska möten.¹⁰

När Illman presenterar sin egen teori närmre talar hon om betydelsen om **förförståelse**.¹¹ Den kunskap och den förståelse och de bilder som vi har av verkligheten, oss själva och våra handlingar tar vi med oss i mötet med andra människor. Här finns möjligheten att se på dem med nytt ljus och om viljan finns där, omvärdera och tänka nytt som resultatet av de öppna respektfulla möten vi har med den Andre. Förförståelsen för Illman blir en viktig del av dialogen, genom att greppa sina egna kunskaper, sin egna roll i sin historia och det sammanhang mötet äger rum i öppnar för att kunna nå

---

3 Ibid

4 Ibid

5 Ibid 12

6 Ibid

7 Ibid 13

8 Ibid

9 Ibid 21-22

10 Ibid

11 Ibid 14

en förståelse tillsammans med den Andre, utan att för den sakens skull överge sin egen horisont.¹² Tvärtom säger Illman att om vi börjar inifrån för att där leta och finna våra åsikter, förståelsehorisonter och verklighets – och människosyn kan vi acceptera och lära känna den Andres.¹³ Vi finner det unika i oss själva och kan då se det unika i andra. Dessa möjligt gränsöverskridande möten mellan Jaget och ett Du försöker Illman med egna tankar ge en beskrivning av, något som jag i min uppsats skall försöka att applicera. Hon talar om tre olika sätt att betrakta och förklara sina möten med. Det första och andra liknar varandra och hon kallar dem mötet med den **idealiserade** Andre och den **radikalt** Andre.¹⁴ Båda dessa handlar om stereotypiseringar av den Andre. Den **idealiserade** Andre blir en person som skiljer sig från en själv. Som är spännande och intresseväckande och som man gärna sätter hög tilltro till att erbjuda något slags förhöjt meningsfullt möte med. Men som framförallt ses på och tolkas som någon annorlunda. Den **radikalt** Andre blir tvärtom en person som man inte finner någon möjlighet eller intresse av att möta och få något stimulerande utbyte med.

Den tredje analysen av den Andre kallar Illman för den **autonomt** Andre. Inställningen och mötet med denne genomsyras av en vilja att se bortom sin egen tolkningshorisont från båda parter. För att se människan i dessa gränsöverskridande möten. Där jämförelser och kategoriseringar läggs åt sidan eller får mindre betydelse för en djupare och ansvarstagande mer mellanmänsklig dialog. Illman förklarar precis som Buber att det ena inte är bättre än det andra och att alla dessa synsätt säkert finns hos alla människor. Precis som Buber kallar Illman de två första perspektiven för några som tillhör Det-förhållningssättet. Dessutom, i Bubers anda, nämner Illman sammanhangets betydelse för mötet och bådas roller i det.¹⁵

Etiken i mötet med den Andre inom det sammanhang som religionsdialogen rör sig inom är det område i övrigt som Illman fokuserar på att skapa en teori omkring. Denna kommer jag också att använda mig av till min uppsats. Vad går då denna ut på? Jo, det handlar om en acceptans och ett erkännande av den religiöst Andre vars uppfattningar och religion kanske väsentligt skiljer sig åt från min egen. Annorlundaheten skall tas emot och erkännas som en del av den människan, det som utgör en del av den personen. Att själv våga att öppet visa på sin egna uppfattningar och sin egna

---

12 Ibid 14-15

13 Ibid

14 Ibid 24

15 Ibid 26-27

ståndpunkter för sin religion blir avgörande. Häri finner Illman en moral som handlar om att; ”Utgångspunkt och mittpunkt för denna syn på religionsdialogen som en moralisk fråga är **människan** och tanken att etiska perspektiv får sin djupaste betydelse just i vår relation till andra människor.”¹⁶ Detta innebär att möten i religionsdialog ur Illmans etiska perspektiv, måste föregås av en öppenhet att se och vara lyhörd gentemot den Andre, att stå för sina egna ståndpunkter, att inte försöka överbevisa den Andre eller få den att konvertera till sin religion genom tvång och framförallt att se den Andre som ett eget subjekt, en egen människa med en egen syn på verkligheten, sin tro och ge denna människa den respekt den förtjänar av att vara människa.

I Illmans teori om etisk religionsdialog lyfter hon också fram situationen och maktdimensionen som finns i mötena, här påtalas frågor om tolkningsföreträde och initiativrätt¹⁷ som leder Illman till konklusionen att etisk religionsdialog måste ha en agenda bortom dialogen, den måste användas för att kämpa för fred rättvisa och solidaritet inte bara med en interreligiös dagordning utan med globala anspråk. I min uppsats skall jag även pröva detta mot mitt material för att se vad utkomsten blir.

2 Undersökning

Jag har intervjuat sex personer, tre med muslimsk tro och tre med kristen tro. Alla är på något sätt involverade i ett interreligiöst fredsarbete även om sättet det sker på skiljer sig åt mellan dessa personer. Två av informanterna, företrädare för varsin religion, verkar på samma plats vilket medför att de nästan har daglig kontakt med varandra. Ytterligare två har en relation till varandra på det sättet att den ena arbetar på en studieorganisation som utbildat ett antal personer i fredsfrågor på religiös grund, där den andre har genomgått denna utbildning. Slutligen har jag under mina intervjuer förstått att de två i detta sammanhang nu nämnda också känner till varandra. Vad jag åsyftar med denna redogörelse är att påtala den närhet till varandra som de muslimer och kristna som verkar för ett interreligiöst fredsarbete har, som jag har intervjuat. Vad detta har fått för betydelse för deras svar på mina frågor är svårt att veta, men för min undersökning är det viktigt att påtala detta – då detta kanske kan ha påverkat informanterna och därmed undersökningen. En annan sak att påpeka är att de muslimer jag intervjuat tillhör sunnitraditionen inom islam och de kristna

---

16 Ibid 48

17 Ibid 15

jag intervjuat tillhör Svenska kyrkan. Här hade det varit intressant att möta andra riktningar, hur ställer sig en katolik och en shiamuslim till frågan om interreligiöst fredsskapande mellan muslimer och kristna? Ytterligare forskning med fler riktningar inom islam och kristendom som tillsammans samarbetar i fredsfrågor i Sverige behövs.

Mina intervjuer har föregåtts av ett informationsbrev där jag berättat om bakgrunden till min uppsats och möjliga frågeställningar . Jag har också försäkrat mig om att informanterna skall garanteras anonymitet och att de själva har fått förslå mötesplatser som de kunnat känna sig trygga på. Vid intervjutillfället har jag upprepat min försäkran om informanternas anonymitet. Jag har också försäkrat mig om att informanterna skall ha möjlighet att återkomma till mig via e-post för förtydliganden och att inkomma med exempel ur bibeln och koranen som de anser att de stödjer sitt fredsengagemang på.

2.1 Resultat

För att tydliggöra resultatet av mina intervjuer, kommer jag att dela upp dessa i teman som svarar mot mina frågeställningar. Här kommer även exempel ur min primär och – sekundärlitteratur att infogas. På det sättet tydliggörs förhoppningsvis mina informanternas ställningstaganden i berörda frågor. Samtidigt som vi kan få en vidare inblick på hur det kan se ut både i Sverige och andra länder genom exempel ur den litteratur jag använt mig av.

2.1.1 Synen på likhet-olikhet i det interreligiösa fredsarbetet

Vad som tydligt går att spåra i intervjuerna är att informanterna är måna om att framhålla en samsyn på fredsarbetet där det handlar om att fokusera på likheter mellan religionerna som de muslimska och kristna företrädare som jag träffat på pekar. Men, med detta sagt, så kan kunskapen om den Andres religion skifta mellan de olika informanterna. Informant A säger i sin intervju.

”Som en troende muslim behöver jag inte lära mig så mycket från bibeln, för det finns redan inbyggt i den koraniska vägledningen i hur man ska förhålla sig till kristna.”¹⁸

Informant B får också exemplifiera genom att peka på de kristna kvinnor som hon anser haft stor betydelse för fredsarbetet i Sverige och jämför med det med sin bild av muslimska kvinnor och deras fredsarbete.

”I Sverige, om vi ser på vår fredshistoria så har vi alltid haft kvinnor, från Heliga Birgitta, Fredrika Bremer och Elin Wägner och company, och dom möjligheterna har ju inte kvinnor i de muslimska länderna haft.”¹⁹

En annan sak som går att uttyda ur intervjuerna är att de kristna som intervjuats och de muslimer som intervjuats skiljer sig åt när de svarar på frågor om den Andres religion och vad som kan uppskattas med denna. Här kan man se att de kristna informanterna lättare kan peka på sådant som de saknar inom sin egen religion eller som de uppfattar positivt inom islam. Vad detta beror på är svårt att svara på. Bland annat nämns de fasta bönetider som finns för muslimer som något en kristen informant anser underlätta tron för muslimer. En annan är den lydnad inför Gud som en annan av de kristna informanterna upplever är betydelsefull och som hon säger saknas i hennes kristna tradition.

Jesus är en vattendelare bland de muslimska och kristna informanterna. De kristna informanterna berättar samstämmigt om den betydelse som Jesus har för deras fredssyn, hur de hittar styrka i hans levnadsbeskrivning i bibeln, hans handlingar, dessutom så nämns också ett av flera namn, Fredsfursten²⁰ som står att finna i bibeln. Vidare nämns exempel på hur han hanterar konflikter fredligt och med ickevåld där både exemplen där han driver ut månglarna ur templet i Jerusalem och hur han nämns som någon som vänder andra kinden till mot hans fiender står ut. Kärleken är allenarådande i hans handlande och detta understryker de kristna informanterna. Kärleken till Gud och till ens nästa genomsyrar deras respektive fredsarbete. Därför kan de också verka interreligiöst i fredsarbetet. Ännu en gång hänvisas till Jesus och hans bemötande av människor som var för eller emot honom.

---

18 Intervju A

19 Intervju B

20 Svenska Bibelsällskapet och Verbum förlag, Bibelkommissionens övers, Bibel 2000, Stockholm, Verbum förlag 1999, 702

Medan Jesus är en sinnebild för hur man på kristet vis enligt de kristna informanterna verkar, arbetar och lever för fred så fokuserar de muslimska informanterna på Gud och Muhammed. Muhammed som Guds budbärare. Bilden av Muhammed som Guds budbärare blir tydligare i intervjuerna med de muslimska informanterna än vad Jesus har för relation till Gud för de kristna informanterna i deras kristna tro. De muslimska informanterna talar också om betydelsen av ordet ISLAM.

”Själva ordet ISLAM, det är ett ord som Abraham myntat, SLM är en kombination av bokstäver som alltid alltid alltid betyder en familj av meningar, frisk, må bra, fred och frid. (...) Ett av Guds namn är SALAAM – fred och då brukar Muhammed säga när han avslutar sin bön ”Gud du är fred eller av dig kommer fred.”²¹

Här blir det redan i religionens namn en tyngdpunkt på fredsbegreppet. Detta instämmer de tre muslimska informanterna enhälligt i, fred är meningen med deras religion.

År 2007 kom en bok som heter *A Common Word Muslims and Christians on Loving God and Neighbor*.²² Denna bygger i sin tur på ett öppet brev från 138 muslimska teologer och ledare (både shia och sunni) publicerat i tidningen New York Times adresserat till kristna teologer och ledare, oavsett tradition.

I boken ryms även ett svar från fyra akademiska teologer från Yale Divinity Schools’ Center for Faith and Culture och underskrivet av nästan 300 kristna teologer och ledare.

Förutom dessa två brev förekommer skrivna avsnitt på teologisk grund skrivna utifrån kristna respektive muslimska perspektiv. I boken görs det tidigt klart att det initiativet till denna bok gjorts på grundval av;

”stimulate critical discussion of the possibilities of Christians and Muslims living in peace with one another without compromising their own authentic identity or disrespecting the other.”²³

Författarna och de som skrivit under, fokuserar på den enhet som finns i att tro på en Gud och att älska sin nästa som något som kristendom och islam delar. De förnekar inte att det finns

---

21 Intervju E

22 M.Volf, G. bin Muhammad, M.Yarrington (red), *A Common Word, Muslims and Christians on Loving God and Neighbor*, Grand Rapids/Cambridge, WM.B.Eerdmans Publishing Co, 2010, 242 sidor

23 Ibid, xiv - Förordet

fundamentala skillnader i respektive tro. Tvärtom säger de att dessa finns och måste respekteras för att muslimer och kristna skall kunna leva fredligt med varandra.

”If current international developments are any indication, then world events will be deeply affected for the foreseeable future by the extent to which Christians and Muslims can learn to live together in peace.”²⁴

Men att söka dialog, att tro på och arbeta mot ett gemensamt mål som fred är inte något som delas av alla. Både hos kristna och muslimer finns starka känslor gentemot den Andre. Hat, ilska och starka tvivel råder mellan människor som erkänner sig åt den ena eller den andra tron. Robert Spencer är en av dessa människor. Han kritiserar islam och hans försvar av kristendomen tillåter inga motsägelser. Kristendomen står för fred och rättvisa, demokrati och human människosyn. Medan islam är en krigisk religion. Muslimer drar sig till stora delar inte alls för att avrätta eller på andra sätt skada de människor som inte tillhör deras religion. Eller går med på att konvertera under svärdet.²⁵ Spencer väljer att ta citat ur koranen och ge dem tolkningar som styrker hans resonemang om den överlägsenhet som kristendomen och västvärlden besitter jämfört med islam.

”We also need to be free to defend the superiority of the Judeo-Christian tradition over the Islamic one, rather than compiling facile comparisons between the *Qur’an* and the Old Testament.”²⁶

Att det går att hitta citat av bloggaren Fjordman som nämnts av terroristen Anders Behring Breivik i boken pekar på var hans politiska position ligger. Trots att böcker som dessa får anses som extrema visar det ändå på att det finns berg att bestiga i det interreligiösa fredsskapandet mellan muslimer och kristna.

När det kommer till att tala om likheter i synen på fred och vad som underlättar ett interreligiöst fredsarbete är det lätt att se en samstämmighet i svaren hos de kristna respektive muslimska informanterna. Däremot skiljer sig svaren åt mellan de olika religionernas företrädare jag intervjuat. En av de muslimska informanterna, tillika imam (informant E) uttrycker sig såhär i denna fråga.

”Du vet att Jesus sade, Om någon slår dig, så vänd andra kinden till, Muhammed sa ungefär

---

24 Ibid, A.Saperstein, R.Love, J.Cumming, ”Answers to Frequently Asked Questions Regarding the Yale Response to ”A Common Word Between Us and You” i Muhammad,Ghazi bin, Miroslav Volf,Melissa Yarrington (red), *A Common Word Muslims and Christians on Loving God and Neighbor*, Grand Rapids/Cambridge, 2010, sid 180

25 Spencer,Robert, *Religion of Peace? Why Christianity is and Islam isn't*, New York, Regnery Publishing, 2007, 273 sidor

26 Ibid, 28

samma sak, han sa, du får inte döda, inte ens i självförsvar."²⁷

Informant E fortsätter att berätta om hur det konkret är så att kristna och muslimer där han bor träffar varandra i vardagen både på den enda skolan och pizzerian som finns på orten.

Men också genom att dela på lokaler där kristna och muslimer har möjlighet att mötas på ett vardagligt plan och diskutera både frågor som rör religion och allt däremellan. Detta är för honom ett praktiskt fredsarbete.²⁸

Den muslimska informanten F resonerar såhär.

*"Icke-våldstänkandet (...) jag vet i grunden att båda religionerna, handlar det om att i krig eller konflikter ska dessa först och främst utkämpas med ickevåld."*²⁹

Denna muslimska informant berättar också om att när hon varit ute och föreläst om muslimskt ickevåld och Islams fredsbudskap alltid ansett det lättare att ha en kristen föreläsare med sig. För att det tydligare visar på de likheter som hon anser finns mellan religionerna.³⁰

De kristna informanterna tenderar i denna fråga om likhet att mer rikta in sig på Gud i sina förklaringar. Detta blir intressant då, de visar på ett sätt att resonera i denna fråga där Gud sätts i förgrunden och inte exemplifieras genom Jesus.

*"Fred är, vad ska man säga, en slags harmoni, mellan människa och människa, människa och Gud och människa och skapelsen, det är skulle jag kunna tänka mig, i båda religionerna, ett slags urtillstånd (...)"*³¹

Det andra exemplet kommer från den kristne informanten B tillika fredsaktivist som talar om en bakomliggande kraft som muslimer och kristna förenas i. Något som båda kan stödja sig på i sitt fredsengagemang, för sig själva och i det gemensamma fredsarbetet mellan kristna och muslimer.

*"Tron att en andlig kraft lever och verkar i livet och världen, och universum, och jag tänker att de muslimer som också tror och är övertygade om den andliga kraften, vågar lite mer, för att här är Gud med dom i deras arbete, och det är ju samma kraft som vi har, det är ju inte olika."*³²

---

27 Intervju E

28 Intervju E

29 Intervju F

30 Intervju F

31 Intervju D

32 Intervju B

Ruth Illman talar om förförståelsen av den Andre. Om vi ser genom hennes glasögon på synen på olikhet kontra likhet mellan islam och kristendom, uttryckt av tre muslimska och tre kristna fredsivrare. Så pendlar de mellan framförallt det idealiserade³³ och autonoma betraktelsesättet av den Andre. Men även det radikala³⁴ betraktelsesättet uttrycks här, angående en jämförelse mellan kristna och muslimer av den kristna informanten B. Hon berättar att fred och jämställdhet mellan könen är av lika betydelse och går hand i hand för henne och berikar varandra. Hon ser inte samma sak hos de muslimer hon mött och förklarar.

”Jag tror inte att dom tycker att det är lika viktigt.”³⁵

Men vanligare än det radikala betraktelsesättet är de idealiserade och autonoma betraktelsesätten. Den muslimska informanten F berättar hur det i koranen finns bevis för att man måste visa förståelse där det finns olikhet; *”(..) det finns en vers i koranen som lyder; Det finns en mening med att vi skapat er olika, vi har skapat er i man och kvinna, vi har skapat er i olika stammar, med olika bakgrunder och hudfärger, och det här har jag gjort för att ni ska lära känna varandra. Bara det här tycker jag är grunden för fred, Gud har gjort oss olika med flit.”³⁶*

I Illmans tankar som här doftar av Bubers filosofi ser vi om än tvetydigt det idealiserade synsättet i detta exempel. Den muslimska fredsaktivisten använder sig av sin heliga skrift koranen för att exemplifiera något som hon ser som naturgivna olikheter, och resonerar om detta när hon talar om interreligiöst fredsskapande. Tvetydigheten, som finns bland flera av informanterna. Speciellt de muslimska. Är balansgången mellan att definiera kristendomen som en egen religiös tro och/eller att se den som ett förled till islam. Där de då resonerar som att det egentligen handlar om samma religion. Men olika sätt att tolka en del av budskapet på. Här ser man hur lätt det blir för de muslimska informanterna att anta det idealiserade betraktelsesättet. Kristendomen blir till syvende och sist, trots idoga försök att para den med islam en egen tro. Dess utövare kan ha många likheter och dela samma uppfattningar i många frågor med de intervjuade muslimerna men dessa betraktar ändå detta utifrån på ett avstånd som inte minskar med ökad kunskap om den (kristna tron).

Det autonoma³⁷ betraktelsesättet, där de kristna och muslimska informanterna anstränger sig för att

---

33 Illman, 24-25

34 Ibid

35 Intervju B

36 Intervju F

37 Illman, 25-26

se den Andre som en person. I sin egen rätt att tänka och tycka fritt, att definiera sig själv utan att behöva övertalas hittar jag ett flertal exempel på. Ofta paras det idealiserade och det autonoma betraktelsesättet ihop och under intervjuerna får båda plats i informanternas svar. Sådär kan två exempel på det autonoma betraktelsesättet på den Andre se ut, med ett exempel från en kristen och en muslimsk informant. Informant C som är blivande präst.

”Vi kommer inte till någon konsensus som gäller för alla muslimer och kristna överallt utan det gäller här och nu, man måste göra göra göra saker tillsammans, det är också då man , även på lång sikt bygger ett fredligt samhälle.”³⁸

Här ser man hur en tonvikt läggs på situationsbundenheten, hur den kristne informanten påtalar skillnader mellan olika kristna och olika muslimer. Det är inte två enheter med exakt samma sätt att leva och förklara och försvara sin religion. Utan det är de individer som erkänner sig åt religionen som utgör den. Tillsammans i det interreligiösa fredsskapandet måste man vara medveten om det. Samt erkänna det. Att se den Andre mer som en egen person, tredimensionellt, att se djupet av den Andre och försöka acceptera det.

Den muslimske informanten E uttrycker det såhär.

”Konceptet, detta att möten sker mellan människor med olika trossystem vinner. Våra barn skall kunna spela fotboll tillsammans utan religiösa faktorer med i bakgrunden.”³⁹

2.1.2 Interreligiöst fredsskapande i Sverige och världen

Möjligheterna och situationerna för muslimer och kristna att tillsammans söka fred ser olika ut världen över. Det som glasklart kan sägas om de människor jag träffat är att det inte råder några yttre hinder för att de här i Sverige skall kunna verka för fred inom sin egen religion. Inga väpnade konflikter eller krig står i vägen för fredsdialogen och det praktiska interreligiösa fredsskapandet här. Genom nedslag i olika delar av världen beskrivna i en del av den litteratur som jag läst skall jag visa hur det kan se ut på andra håll, där det råder väpnade konflikter eller där ett avslutat krig fortfarande jäser färskt i minnet hos befolkningen i det drabbade området. Under största delen av

---

38 Intervju C

39 Intervju E

delen av 1990talet rasade det ett flertal krig, som kom landet Jugoslavien att falla samman och som starkt påverkade länderna runt omkring. Under dessa krig blev omvärlden varse att religionen blev en identitetsfaktor bland andra och förutom konflikter på basis av olika etnicitet användes även religionen som ett drivmedel. Efter kriget fanns och finns det fortfarande djupa sår och misstro mellan många människor, något som man nu i större grad än under kriget försöker hela från religiöst håll.⁴⁰

Det sker på initiativ från både gräsrotsaktivister och från religiösa sammanslutningar både kristna och muslimska;

”The Orthodox Church in Albania has put a particular emphasis on its work with young people. (...) most successful projects has been the organization of summer camps in Kosovo for Orthodox youth from Albania and both Orthodox an Muslim youth from Kosovo.”⁴¹

De flesta av de exempel som nämns i boken *Religion as a Conversation Starter Interreligious Dialogue for Peacebuilding in the Balkans* (Brodeur, Merdjanova, 2009) har olika utomstående aktörer som stöd eller initiativtagare till den mångfald till fredsdialog, seminarier med försoning som tema, praktiska samarbetsprojekt som finansierandet av ett bygge av brunnar etc etc. Det kan vara olika kristna ekumeniska samfund, sekulära fredsorganisationer m fl som går in och erbjuder utbildning i fredsdialog. Medlande i försoningsprocesser med mera. Författarna uppmuntrar explicit i boken aktörer utifrån att engagera sig på balkan och ger råd om vad som går att förvänta sig och ger riktlinjer för hur man bör gå till väga i närmandet och startandet av olika fredsprojekt.⁴²

I boken *Unity in Diversity -Interfaith dialogue in the middle east*⁴³ beskriver författarna hur viktigt de anser att den interreligiösa dialogen är för fredsskapandet. Genom att fokusera på case studies vill de visa på mångfalden av initiativ och hur det ser ut i olika länder drabbade av konflikt i mellanöstern mellan människor från olika religiösa traditioner. När de kommer till Libanon och det interreligiösa arbetet som pågår där, visar man på vilka sätt som man kan fördjupa den interreligiösa dialogen genom utbildning och observation av attitydförändringar hos de som

---

40 Merdjanova, Ina, Brodeur, Patrice, *Religion as a Conversation Starter Interreligious Dialogue for Peacebuilding in the Balkans*, London, Continuum International Publishing, 2009, 194 sidor

41 Ibid, 102

42 Ibid

43 Nimer M.A., Hourhy A. I., Welty E., *Unity in Diversity -Interfaith dialogue in the middle east*, Washington, United States Institute of Peace Press, 2007, 285 sidor

närvarat i organiserad interreligiös dialog. Här ser man att detta behov fortfarande är stort.⁴⁴ Att det dessutom är så att dialogen mestadels sker utan statlig inblandning gör skillnad. Det renderar i lägre status för sammankomsterna och mötena. Dessutom saknas kommunikation mellan de olika grupper som använder sig av interreligiös dialog. Detta gör att man många gånger får uppfinna hjulet på nytt vilket försvårar utvecklandet av metoder för den interreligiösa dialogen.⁴⁵

Att de utbildningar som riktar in sig på Kristna-Muslimska studier kostar pengar och inte ger någon fördel på arbetsmarknaden anses också försvåra dialogen. Därmed också viljan för människor att engagera sig i varandras religioner.⁴⁶

R Scott Appleby fokuserar i boken *The Ambivalence of the Sacred – Religion, Violence and Reconciliation*⁴⁷ på att religiösa institutioner måste satsa på engagerade troende genom utbildning och en etablering av de värderingar som denna kärna av troende har bland övriga troende. Detta för att utöka dess antal i form av fler som han säger ”ickevåldsliga militanter” tillgängliga för fredsbyggande.

Hans antaganden är att de längst ner bör undervisas i fredsbyggande av teologiskt kunniga lärde. Om så inte av folk med titlar så i allafall dess mest hängivna och intelligenta följare.

Man bör utnyttja den trovärdighet som dessa religiöst lärde har, deras ställning i samhället och deras exceptionella teologiska kunskaper.⁴⁸ Appleby säger att dessa lärde inte säkert förespråkar fredliga lösningar eller tolkningar av religiösa texter men att när så inte är fallet så är det viktigt att de ledare och grupper som gör det, höjer sin röst för att utmana de mer våldsinriktade och för att visa på en annan utväg.⁴⁹

Om vi återvänder till Sverige så kan man säga att det här finns interreligiösa fredssträvanden startade av religiösa samfund och organisationer. Samarbeten mellan olika religiösa samfund/organisationer eller med ekonomiskt och praktiskt stöd av sådana, i form av till exempel

---

44 Ibid, 131

45 Ibid

46 Ibid

47 Appleby R Scott, *The Ambivalence of the Sacred Religion, Violence, and Reconciliation*, New York, Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2000, 429 sidor

48 Ibid, 282-284

49 Ibid, 285

tillhandahållanden av lokaler för muslimer och kristna att mötas på. Det ekonomiska stödet kan vara bidrag eller projektpengar till interreligiösa samarbeten och möten. Även stiftelser och staten uppmuntrar projekt. Informanterna delgav sina tankar om var det interreligiösa fredsskapandet sker mellan muslimer och kristna i Sverige, konkreta exempel och tankar om var de skulle vilja att det tog form. Den muslimska fredsaktivisten (informant F) berättar.

”Salaams vänner, jag var en av initiativtagarna till det, för mig är det jätteviktigt att jag jobbar med andra trossamfund, speciellt judiska och kristna, nästan mer än muslimer om jag ska vara helt ärlig, jag vet att det finns såna samarbeten över hela världen men jag vill att de ska öka.”⁵⁰

Salaams vänner var ett treårigt gemensamt projekt mellan Svenska Muslimer För Fred och Rättvisa⁵¹ och Kristna Freds⁵² som avslutades 2012. Syftet var att utbilda sekulära, muslimska och kristna ungdomar i konflikthantering och skapa en mötesplats för dessa att diskutera kristendom och islam och dessa religioners fredsbudskap. Förutom detta tema ville man ge dessa ungdomar möjlighet att diskutera frågor som rättvisa och människors lika värde. Ungdomarna reste sedan runt och höll föredrag på skolor med mera där de berättade för åhörare om sådant de själva diskuterat och lärt sig, alternativt redan kunde.⁵³

Även den blivande kristna prästen bland informanterna (informant C) nämner Salaams vänner.

”Salaams vänner är ju ett ganska unikt projekt, där man har valt att bygga på den här gemensamma grunden, fredssträvan. Svenska Muslimer För Fred och Rättvisa och Kristna Freds skrev en gemensam projektansökan och fick pengar från Allmänna Arvsfonden för tre år att förverkliga det här projektet.”⁵⁴

I en av Stockholms södra förorter finns Guds Hus . Det är en gemensam mötesplats för kristna och muslimer som i framtiden skall förutom den kyrka som det redan inrymmer också innehålla en moské. Här träffas idag kristna och muslimer, fikar, umgås och deltar i olika projekt. Huset fungerar som ett sammanhållande kitt för de människor med muslimsk och kristen tro som vill och vågar mötas trots sina olikheter. Det beskrivs av de ansvariga som ett praktiskt fredsprojekt som visar att människor trots religiösa meningsskiljaktigheter kan leva och verka sida vid sida och

---

50 Intervju F

51 Muslimerforfred.org hämtad 2012-05-30

52 Krf.se hämtad 2012-05-30

53 Muslimerforfred.org hämtad 2012-05-30

54 Intervju C

berika varandra.⁵⁵ Här finns också möjligheter för människor som erkänner sig åt olika traditioner av den muslimska och kristna tron att mötas och samarbeta.⁵⁶ Idén är att på lokal basis agera och skapa förutsättningar för att människor skall kunna leva fredligt bredvid varandra och samtidigt fungera som ett exempel att efterlikna. Informant D beskriver projektet.

”Det är vardagsarbetet, att öva respekt, att öva intresse och att öva samverkan som är fredsprojektet här. När vi invigde kyrkan här på ovanvåningen i år så var det muslimska föreningen som bakade alla kakor och var med och gladdes och visade sitt medengagemang, och då kände jag att – Det här är fredsarbete på ett lokalplan, och vi är ett lokalt fredsprojekt.”⁵⁷

Vad som står klart efter mina intervjuer är att samtliga informanter betonar det egna valet av att arbeta för fred. Även om man kan rättfärdiga det med att det är ett kall från Gud⁵⁸ så är det ingen som framställer det som att det är någon annan människa som övertalat en. Även om informanterna vittnar om både Jesus och Muhammed som förebilder och påverkan på deras val.⁵⁹ Inget tvång nämns. Ingen religiös teologisk ledare av idag, varken präst, imam, mufti eller pastor förklarar man att man följer i denna fråga. Vad det är frågan om är en kärna i ens religion som man känner sig manad att följa och arbeta för, leva och verka för .

Martin Bubers tanke om betydelsen av sammanhanget som Ruth Illman⁶⁰ skriver om visar sig i beskrivningen av det interreligiösa fredsskapandet och försöken till dessa som sker både i Sverige och i andra länder. Sammanhanget och den situation som mötet mellan kristna och muslimer sker i påverkar också dialogen, viljan till fredsarbete och möjligheten till ett sådant. Buber säger att sammanhanget kan man inte undkomma utan det påverkar ens inställning.⁶¹ När vi då med detta i åtanke tittar på situationen i Sverige, kan vi se att frånvaron av en konflikt har en oerhörd betydelse för det interreligiösa fredsskapandet och den fredssamverkan som sker mellan muslimer och kristna här. På samma gång kan vi när vi uppmärksammar de framförda exemplen se att svårigheterna och ansträngningarna i krigs - och konfliktfyllda områden samt nutidshistoriens utseende och förlopp bidrar till mer ansträngda möten, men kanske, funderar jag mer genuina och samtidigt desperata

---

55 Intervju D och E

56 Intervju D och E

57 Intervju D

58 Intervju, C och F

59 Intervju, A och B

60 Illman, 22

61 Ibid

försök till försoning, förlåtelse och interreligiös dialog.

Om vi analyserar de interreligiösa samtalen för fred som sker i Sverige märker man att man här i lugn och ro kan sitta ner och diskutera, kontempera och utan risk för personlig skada, ta sig till och från mötesplatser. I andra delar av världen möter man den så kallade fienden mitt uppe i mer eller mindre blodiga konflikter, man skapar sin förståelse och väljer sina möten inte bara utifrån hur man skulle vilja ha det i teorin utan också utifrån ens fysiskt försvårade dagliga förutsättningar.

2.1.3 Svårigheter i det interreligiösa fredsskapandet - perspektiv från Sverige och andra länder

Den fredsskapande dialogen och det fredsskapande arbetet mellan muslimer och kristna i Sverige är inte bara en dans på rosor. En del av svårigheterna för de som är delaktiga i sådana företeelser handlar bland annat om vilken bakgrund man har. Något som lyfts fram under intervjuerna beskriver hur människor som flyr eller flyttar till Sverige kan bära med sig konflikter och inställningar till den Andra från sina hemländer. Men också hur man resonerar kring skillnader och svårigheter med dessa baserad på nationalitet som identitet. Här ser vi en åtskillnad mellan de kristna och muslimska informanterna grundad på skulle jag säga etnisk bakgrund. Medan de kristna informanterna påtalar skillnad i synsätt på människor⁶² som en svårighet i att mötas. Nämner de muslimska informanterna vad det kan betyda att möta människor, med kristen tro som kommer från konflikthärdar och krig där delar av konflikten här uttryckts i termer av religiös olikhet. Med ibland våldsamma motsättningar som följd.

Hur viktigt det är att lyfta fram positiva exempel ur historien och vad som kan hända om man blundar för dessa, pratar en av de muslimska informanterna om (informant A). Han berättar om den betydelse för spridandet av islam som en kristen kung i nuvarande Etiopien haft. Informanten berättar⁶³ om hur profeten Muhammed sände iväg lärjungar från det konfliktdrabbade Medina till denna kung, som efter att ha debatterat med dessa muslimer om deras tro tog dem under sina

---

62 Intervju C och D

63 Intervju A

vingars beskydd. En plats där många av dem stannade i sexton år. Den muslimske informanten beklagar sig över att kristna etiopier inte vill lyfta fram detta exempel som han anser vara ett gott sådant. Som beskriver ett ställningstagande för religionsfrihet, utan framhärdar i sin misstro mot islam och muslimer.⁶⁴ Från detta exempel går han vidare och diskuterar människor med muslimsk och kristen tro som kommer från orosplatser, som har blivit utsatta för förtryck⁶⁵ och som har svårt att släppa sin syn på den Andre som någon annan, än den som får representera de umbäranden som man fått utstå.

”Ibland har dom svårt att förstå, att den svenska staten eller svenska kyrkan, som är protestantisk, öppnar upp för att ha dialog med muslimer. Dom blir förvånade. Men det här är en demokrati, ett fredligt land, alla måste mötas. Det är ett kristet land, det är ett demokratiskt land, och då kan man liksom inte kunna komma och säga; Jag vill inte!”⁶⁶

Religiös intolerans gentemot den Andre är förödande för fredsskapandet. Möjligheten till dialog på religiös grund som syftar till att vidtaga åtgärder för att uppnå fred som är mer än frånvaro av krig, möjliggör sanna möten. Den muslimska informanten E uttrycker det såhär, när han talar om frånvaron av sådana möten.

”Det kommer katoliker till Sverige, dom är lite mer religiösa än svenskarna, problemet med de religiösa är att dom oftast är nedgrävda i sin egen tradition. Det verkar som att religion har blivit ett sätt att leva, att markera, att skapa ett Vi; - Vi är katoliker eller muslimer.

Det har blivit ett sätt att värna en identitet,(..) dom har på något sätt tappat hoppet om att påverka samhället.”⁶⁷

Begreppet fred, månghövdad som det är, innehåller fler komponenter än bara den ovan nämnda avsaknaden av krig eller konflikt. Fred kan man säga också handla om hur man ser på människor, att prata om mänskliga rättigheter är vanligt. Just denna aspekt finns det exempel från de kristna informanterna att tillgå,⁶⁸ även om det inte betyder att det inte också nämns av de muslimska informanterna.⁶⁹ Nedan följer två exempel från två av de troende kristna, varav det ena redogör för en av de kristna informanternas syn på homosexualitet och de svårigheter han anser sig stött på i

---

64 Intervju A

65 Intervju A

66 Intervju A

67 Intervju E

68 Intervju B, C och D 2012

69 Intervju A och E

dialog med muslimer kring detta tema.

*”Det svåraste av allt är att respektera varandra. Särskilt för oss, jag är då svensk-kyrklig, och har tillhört en majoritet, häromkvällen satt jag och några muslimer och diskuterade homosexualitet, och det är ju det här, hur långt sträcker sig min tolerans. När hotar skillnaderna så starka värden för mig, så att jag på ett eller annat sätt säga,: - Det där är inte okej!
Men, det är ju också en del av det här fredsarbetet, att våga stå kvar och se vad som händer.”⁷⁰*

Det andra exemplet ringar in en av västvärldens heliga kor, yttrandefriheten. Detta är något som man också kan höra i argumentationen då nästa kristna informant beskriver fallet med konstnären Lars Vilks, som med sina teckningar av Muhammed som en rondellhund, orsakade ett ramaskri bland många muslimer runt om i världen. Informant C förklarar.

”Jag kan ju tycka att Vilks var ganska plump i sin karikatyrteckning, men jag är beredd att försvara honom och hans rätt till yttrandefrihet. I detta fall kan jag känna att diskussionen blir lite för onyanserad, för jag tycker också att det är viktigt att värna om sådana sekulära rättigheter som yttrandefriheten. Men det handlar också om majoritet kontra minoritet, jag kan inte förstå den känsla av kränkning, eftersom jag tillhör en majoritet.”⁷¹

Dialogen som form för ett interreligiöst fredsskapande har också sina brister. Att endast förlita sig på att ord skall verka tillräckligt smärtlindrande, förlåtande eller läkande är att ta udden ur vad det innebär att vara människa. Icke-verbal kommunikation som gester och symboler/ symboliska handlingar får också betydelse och dessa bör man också göra sig uppmärksam på. Marc Gopin skriver i boken *Interfaith Dialogue And PeaceBuilding*⁷² om svårigheterna som uppstår om människor endast använder sig av verbal kommunikation. Detta tenderar att utesluta människor som är mindre verbala, det riktar sig oftast till mer religiöst utbildade människor och förbiser vikten av att mer än att prata, handla.⁷³

”(..) dialogue is only one subset of the potential of human reconciliation. It tends to favor those who are verbal and aggressive in group encounters. It favors the better educated (..), a fixation on the exchange of the word tends to frustrate and disempower those who engage in reconciliation

---

70 Intervju D

71 Intervju C

72 Smock. David R, (red), *Interfaith Dialogue And PeaceBuilding*, Washington, United States Institute of Peace Press, 2002, 150 sidor

73 Gopin, Marc, 2002, ”The Use Of The word and Its Limits” i Smock. David R, (red), *Interfaith Dialogue And PeaceBuilding*, Washington, United States Institute of Peace Press, 33-46

through gestures, symbols, emotions, and shared work."⁷⁴

Dialog är också en fysisk upplevelse, detta menar Gopin är av fundamental betydelse att förstå och vara medveten om för de som medverkar i denna, man måste också inkludera och tala för de ej närvarande om det över huvud taget skall vara någon mening med att söka långsiktiga lösningar tillsammans genom dialog.⁷⁵

Nationalitet och förhållandet mellan religiös och nationell identitet är en annan orsak till svårigheter med att mötas och arbeta för fred på interreligiös grund. I Egypten, där kristna kopter och sunnimuslimer är de två största religiösa grupperna är detta en realitet som kan vara svår att undgå. Nimer, Khoury och Welty skriver om enhetsmodellen som många kristna och muslimer anpassat sig till i Egypten.⁷⁶ Den går ut på att många kristna (kopter) och muslimer (sunni) väljer att framhäva den nationella samhörigheten, framför de svårigheter som individer ur de båda grupperna upplever i mötet med den Andre.⁷⁷ Dialog som syftar till att lösa konflikter, söka förlåtelse och sträva framåt är ur detta perspektiv något som undviks.⁷⁸ Författarna skriver om hur muslimerna i Egypten väljer att bortse från dialogens möjligheter då detta skulle innebära att de skulle behöva att de erkänner att de förtrycker den kristna minoritetsbefolkningen. Medan kopterna undviker att söka dialog då de inte vill dra negativ uppmärksamhet till sig eller ses som förrädare.⁷⁹ Att man i Egypten också fokuserar på nationell samhörighet skriver Nimer, Khoury och Welty har också att göra det hot man upplever från väst sedan Usa invaderade Irak.⁸⁰

Hur skall man nå fram till rättvis fred om man inte erkänner den Andres egenmäktiga rätt till självständighet och rätt till att vara annorlunda? Just detta är centralt för Ruth Illman som med detta nämner den etik som varje sann religionsdialog måste föregå.⁸¹ V har nu fått exempel på hur svårt det kan vara att möta den Andre med öppenhet och respekt. Ofta för att man upplever att den Andre inte kan komma en till mötes. Men långt ifrån endast det. Som vi såg i exemplet från

---

74 Ibid, 37

75 Ibid, 44

76 Nimer, Khoury, Welty, 2007, "Interfaith Dialogue in Egypt National Unity and Tolerance" i *Unity in Diversity -Interfaith dialogue in the middle east*, Washington, United States Institute of Peace Press, 141-177

77 Ibid, 158

78 Ibid, 141-177

79 Ibid, 159

80 Ibid 160

81 Illman, 49

Egypten så spelar situationen roll samt de maktstrukturer som föregår en eventuell dialog. Illman påtalar betydelsen av att inse dessa strukturer och förhålla sig till dessa;

”(..) vikten av att tydliggöra och problematisera de maktkonstellationer som varje möte aktualiserar. Vem har tolkningsföreträde? Vem får ta initiativ? Vems röst är det som hörs?”⁸²

Att förhålla sig till den fredsskapande dialogen ur ett etiskt perspektiv. Att man måste ta sitt moraliska ansvar för att erkänna den Andre med de rättigheter som kommer av det fortsätter Illman, står i första rummet då hon också pekar på det föränderliga i religionsdialogen.⁸³

Att stå för det man själv tycker, den man själv är, och att tillåta den Andre samma möjligheter är det som är mest mänskligt. Det är det som öppnar upp för en sann interreligiös dialog, potentialen som finns i sådana möten är enorm anser Illman som med detta vill visa på styrkan i att sträva efter fred på religiös grund.⁸⁴

2.1.4 Sekulär och religiös extern inblandning i det interreligiösa fredsskapandet

Religiöst fredsskapande sker i en kontext, en kontext där det övriga samhället mestadels med sekulära krafter men också övriga religiösa aktörer befinner sig. Gerard F. Powers berättar i boken *Strategies of peace*⁸⁵ som han varit redaktör för tillsammans med Daniel Philpott om något han kallar för strategiskt fredsskapande.⁸⁶ Där religiösa institutioner, religiösa förhållningssätt, religiösa ledare och religiösa erfarenheter av fredsskapande får en avgörande betydelse för hur religionen kan verka positivt i fredsskapande.⁸⁷ Han menar att dessa nämnda har en avgörande influens för hur spridandet av det religiösa fredsbyggandet sker. Samt vilka möjligheter det finns att med dessa inblandade att nå ut till en större mängd människor.⁸⁸

---

82 Illman, 15

83 Ibid, 54-55

84 Ibid 100-101

85 Philpott, Daniel, Powers, Gerard F (red), *Strategies of peace*, New York, Oxford University Press, 2010, 380 sidor

86 Powers, Gerard F, 2010, ”Religion and Peacebuilding” i Philpott, Daniel, Powers, Gerard F (red), *Strategies of peace*, New York, Oxford University Press, 318-348

87 Ibid, 322-326

88 Ibid, 327-328

*”The indigenous nature of much religious peacebuilding is strengthened by the fact that many religious institutions are relatively unique transnational actors.”*⁸⁹

Powers fortsätter med att berätta att fördelen med att dessa institutioner ofta överskrider gränser mellan lokalt-globalt på ett sätt som multinationella företag, regeringar och internationella institutioner inte gör. Vilket ger dem möjligheten att tidigt varna omvärlden om uppblående konflikter och förklara dynamiken i konflikten för utomstående.⁹⁰

Men hur ser det ut när externa aktörer väljer att ta plats i fredsskapandet? När lokala religiösa institutioner tillsammans med sekulära organisationer eller externa religiösa aktörer intervenerar, tar plats och initierar projekt för det interreligiösa fredsskapandet? Hur kan det se ut? Vilka svårigheter kan det finnas? Vilka möjligheter?

På Balkan finns en mängd aktörer som involverat sig i det interreligiösa fredsskapandet, Merdjanova och Brodeur listar fem stycken olika konstellationer och enskilda aktörer som deltar i den interreligiösa dialogen som syftar till fredsskapande på Balkan.⁹¹

* Internationella/transnationella organisationer som ekonomiskt stöder eller grundar lokala organisationer

* Lokala förgreningar av internationella organisationer

* Lokala organisationer etablerade lokalt men med ekonomiskt understödda utifrån

* Lokala organisationer etablerade lokalt, med lokalt ekonomiskt stöd antingen genom privata eller offentliga medel.

* Interreligiösa råd som baserar sig på en kombination av två eller fler de ovanstående.

På initiativ av det icke-statliga dåvarande World Conference on Religion and Peace numera Religions for Peace,⁹² sattes idén med nationella interreligiösa råd i Bosnien Herzegovina på 1990-talet⁹³. Strukturmässigt så formades den utifrån en av WCRP framarbetad modell, utifrån en

---

89 Ibid

90 Ibid

91 Merdjanova, Brodeur, 2009, ”Interreligious Peacebuilding in the Balkans: Structural Developments” i Merdjanova, Ina, Brodeur, Patrice, *Religion as a Conversation Starter Interreligious Dialogue for Peacebuilding in the Balkans*, Continuum International Publishing, 63-96

92 <http://www.wcrp.org>

93 Merdjanova, Brodeur, 63-64

hierarki, där de högsta religiösa ledarna för de största representerade religionerna och dess traditioner blev en grupp. Under dem en arbetskommité med representanter för dessa samfund och under dem fyra anställda som arbetar på daglig basis med frågor rörande interreligiöst samarbete.⁹⁴

Arbetet går ut på att utbilda och informera, bland annat lokala journalister om religiösa begrepp⁹⁵, det startades även lagkunning expertgrupp med mera.⁹⁶

Svårigheter med denna struktur skriver Merdjanova och Brodeur handlar om dels de religiösa ledarnas olika maktbefogenheter som skapat problem. Strukturerna mellan de religiösa samfunden skiljer sig åt. Samt att de praktiska resultaten uteblivit och mest kommit att handla om gemensamma dekret utfärdade av de religiösa ledarna.⁹⁷

År 2001 startades en sannings -och försoningskommission i Serbien, bakom låg förutom den serbiska staten, också det privata Soros Foundation och United States Institute for Peace⁹⁸ som är förknippat med den amerikanska kongressen. Kommissionen som förutom lagexperter också innehöll representanter från den serbiska ortodoxa kyrkan, den romersk-katolska kyrkan och det muslimska samfundet blev inte långlivad.⁹⁹

En som medverkade i denna kommission blir intervjuad av Merdjanova och Brodeur och berättar om bristerna;

*"Here everything was politicized, instrumentalized by politics. (..) The case was to produce the truth, shape the truth for the needs of centers of political power."*¹⁰⁰

Internationella organisationer och ekonomiska investerare i olika fredsstödjande projekt på Balkan saknar ibland lokal förankring. De vill driva igenom sina egna visioner av interreligiöst fredsskapande skriver Merdjanova och Brodeur.¹⁰¹ Med modeller som är skapade i en annan

---

94 Ibid,65

95 Ibid, 66

96 Ibid, 65

97 Ibid, 66

98 <http://www.usip.org/>

99 Merdjanova,Brodeur, 83

100 Ibid, 84

101 Ibid, 118

kulturell och socio-politisk kontext än den de skall verka och få fotfäste i.¹⁰²

Om vi då avslutningsvis tittar på de möjligheter som finns med externa aktörers inblandning i det interreligiösa fredsskapandet på Balkan genom Merdjanovas och Brodeurs glasögon finner vi att satsandet på kvinnor och ungdomar har burit frukt¹⁰³. I Bosnien har International Multicultural Interreligious Center (IMIC), engagerat sig för att få till stånd interreligiösa möten mellan kvinnor från olika religiösa samfund¹⁰⁴ och författarna säger att;

”(..) women all across all religions in the Balkans do not shy from involvment in various public interreligious dialogue for peacebuilding activities and often take leading positions.”¹⁰⁵

Något som författarna också uppmärksammar i sin studie är de fåtal men ändå värda att nämna exempel när människor med olika tro hjälper varandra. Genom att till exempel rekonstruera eller bygga kyrkor eller moskéer som skadats eller blivit förstörda där externa aktörer också bidragit genom att vara med och organisera byggandet.¹⁰⁶

Ett exempel på ett interreligiöst fredsskapande som jag anser något udda men ändå kreativt, är iscensättningen av en interreligiös kör¹⁰⁷, i Sarajevo. Medlemmarna sjunger och framträder med sånger från de olika representerade religiösa samfunden för att lära känna varandra.¹⁰⁸ Detta exempel är från början ett lokalt initierat projekt, även om det ingår i den icke-statliga organisationen Face-to Face Interreligious Service. Med ekonomiskt stöd av ett flertal externa sekulära och religiösa aktörer.¹⁰⁹

I Libanon dateras början av den interreligiösa dialogen för fredsskapande till 1992¹¹⁰. Det var då som den institutionaliserades och strukturerades.¹¹¹ Året efter bildades nationella kommittéen för

---

102 Ibid, 119

103 Ibid, 100-101

104 Ibid

105 Ibid

106 Ibid, 106

107 <http://www.pontanima.ba/pontanima.html#history>

108 Merdjanova, Brodeur, 107

109 <http://www.pontanima.ba/aboutus.html>

110 Nimer, Khoury, Welty, 2007, ” Interfaith Dialogue in Lebanon A Cornerstone for Healing and Overcoming Sectarian Divides” i *Unity in Diversity -Interfaith dialogue in the middle east*, Washington, United States Institute of Peace Press, 95- 140

111 Nimer, Khoury, Welty, 103

Kristen-Muslimsk dialog.¹¹²

Ett vanligt sätt att mötas på interreligiös grund i Libanon är sommarläger.¹¹³ Dessa läger är till för ungdomar med kristen och muslimsk tro och innehåller allt från lek, till seminarier och föreläsningar och olika kulturella aktiviteter.¹¹⁴ Dessa läger organiseras av Middle East Council of Churches (MECC) och the Arab Working Group on Muslim-Christian Dialogue (AWGMCD), som också verkar i andra delar av världen.

En medlem inom AWGMCD betonar att de regionala möten, seminarier, konferenser som de också anordnar inte handlar om att lyfta fram teologiska frågor. Det är av underordnad betydelse, det viktigaste är att finna lösningar som hjälper människor i Libanon att leva sida vid sida och stärka nationalkänslan oavsett tro.¹¹⁵

Generellt kan man säga att budskapet som man vill föra fram i dialogen mellan ungdomar men också mellan vuxna från organisatörernas sida är att det är viktigt att kunna acceptera skillnader och använda sig av dessa konstruktivt.¹¹⁶

Sekulära intressen i form av inblandning av stat men också religiösa ledares vilja att använda sig av den fredsskapande interreligiösa dialogen för sina egna maktsyften lyfter författarna som problematiskt i Libanon.¹¹⁷ Politiserandet av religion av olika intressenter gör att fokus i dialogen byts och riskerar att hetta upp stämningar. Ofta väljer dessa maktmänniskor att belysa skillnader mellan de olika trossystemen. Detta på bekostnad av deltagarnas vilja att acceptera varandras olikheter. Men även respektera varandras åsikter.¹¹⁸

Enligt Ruth Illman så har vi alla ett ansvar i mötet med andra människor. Men mer än bara den människa som man möter så säger Illman;

”Mitt uppdrag är att svara: kanske gäller svaret mig själv eller den jag möter, kanske skall jag

---

112 Ibid

113 Ibid, 105

114 Ibid

115 Ibid, 114-115

116 Ibid, 107

117 Ibid, 129

118 Ibid

svara någon annanstans, till andra människor.”¹¹⁹

Den etik som kommer av denna obrytbara sammankopplande länk mellan människor leder enligt Illman till slutsatsen att;

”På denna insikts grund kan ett etiskt förhållningssätt byggas som utgår från gemenskapen i den mänskliga erfarenheten (...)”¹²⁰

Av detta ser Illman att man inte kan göra upp regler för hur mötena skall gå till, eftersom dom alltid är dynamiska och situationsbundna. Man måste våga ställa utanför sådana generaliseringar som att människor bara agerar utifrån en moral som är bunden till en religion eller kultur.¹²¹ Även dessa säger Illman är underkastade individuell tolkning;

”(..)de är öppna, föränderliga fält, inom vilka olika människor definierar sin egen tillhörighet och identitet både på ett individuellt och ett socialt plan.”¹²²

Med dessa ord i åtanke kan vi märka hur det sker tillkortakommanden då aktörer utifrån väljer att engagera sig i det interreligiösa fredsskapandet. Med det inte sagt att det utifrån den nämnda aspekten ovan om den gemensamma mänskliga erfarenheten inte går att nå fram. Men problemen uppstår när man inte tar hänsyn till relationer på platsen. När man vill använda sig av en modell av interreligiöst fredsskapande som är skapad på en annan plats utifrån andra förutsättningar än de som är verksamma där den skall tas i bruk. Samt att den för att den skall fungera måste vara anpassningsbar till den konkreta situation där mötet sker och att hänsyn tas till just de individer som närvarar.

2.1.5 Olika roller i det interreligiösa fredsskapandet

Scott R Appleby propagerar för en modell som utgår från religiösa ledare på alla nivåer som känner sina församlingar eller de religiösa institutioner de leder. De är väl bekanta med det sekulära samhället och dess institutioner, har de teologiska kunskaperna och som vill verka för fred som han

---

119 Illman, 54

120 Ibid, 55

121 Ibid, 55-56

122 Ibid, 56

lägger emfas vid.¹²³ Han fortsätter med att förklara att religiösa auktoriteter från olika nivåer i samhället i så hög grad som möjligt skall utbilda och utöka den grupp av människor i samhället som är mest dedikerade till att arbeta för, och som söker fred.¹²⁴

Icke-statliga organisationer som bärare av en kamp för fredsskapande arbete är en annan viktig aktör för Appleby.¹²⁵ Dessa organisationer har potential att arbeta med sekulära organisationer, både statliga och icke-statliga.¹²⁶

Om vi går vidare förbi de religiösa auktoriteter som för många troende får agera uttolkare av ens religion och vänder oss mot de övriga trosföljarna – går dessa att på något sätt att dela upp? Kunskaperna dessa emellan, engagemanget i sin tro och viljan att följa dess påbud måste ju skilja sig åt nämnvärt världen över? Måste vi göra en uppdelning häremellan? De med mer kunskaper, större engagemang och starkare vilja om och för sin religion, är de dessa som de religiösa ledarna först och främst skall vända sig mot? Ska dessa agera som ett mellanled, de som först får de teologiska visdomsorden förklarade för sig, för att sedan vända sig mot de illitterata, okunniga i anden inte lika engagerade. Kanske av etniskt upprörda känslor påverkade människor som sägs inte ha någon kunskap eller väldigt bristfällig sådan om hur man på ett korrekt sätt bäst kämpar för fred i religionens namn? Vems ansvar är det att ta till dialogen, att söka upp den Andre, att påbörja ett fredsarbete för rättvis fred där det interreligiösa fredsskapandet ingår? Vem tar första steget, och hur?

Glen Stassen anser att det är ett ansvar för fred som sträcker sig vertikalt. Från regeringsnivå till grupper som agerar utifrån sin gemensamma tro, över kyrkor och moskéer och individer.¹²⁷ Alla kan dra sitt strå till stacken anser han samt menar att det inte är uppifrån och ned eller tvärtom som arbetet skall framskrida utan från båda håll. Han uppmanar muslimer att svara på de tio punkter som han tillsammans med andra kristna fredsaktivister dragit upp i boken *Peace-Building by, between, and beyond Muslims and Evangelical Christians*.¹²⁸ Boken visar på en dialog om likheter och

---

123 Appleby, 283-285

124 Ibid, 285-286

125 Ibid 288-290

126 Ibid 290

127 Augsburg, David, Nimer, Mohammed Abu, 2009, ”Ten Just Peace-Making Practices That Work” sid 61-80 i *Peace-Building by, between, and beyond Muslims and Evangelical Christians*, Lanham, Lexington Books, 76-77

olikheter som strävar efter att hitta plattformar för vidare utveckling av det akademiska interreligiösa fredsbyggandet.

För informant B handlar det om att ha öppen bild av fredsskapandet, det är något som gäller alla människor i samhället, där hon propagerar för att iscensätta en kultur av fred att leva efter.¹²⁹

Vidare ger hon personliga exempel på erfarenheter på olika fredsprojekt hon varit involverad i och ett kommande som alla har en interreligiös grund.¹³⁰

*”Jag har ju sett att det går att samarbeta över alla gränser. Bara man har det där tydliga målet. Där man vet vad man vill göra, och att man har den övertygelsen att det finns en Gud och en kraft som man kan lita på.”*¹³¹

Informant C tar upp det personliga perspektivet som hon anser gäller för alla kristna.¹³²

I det berättar hon att det framträdande målet är att genom att följa Jesus förverkliga tanken om Gudsriket. Och det är något som man skall verka för i detta liv som man lever nu.¹³³ Men säger hon, detta går utanför den egna kretsen av kristna;

*”Det handlar väldigt mycket om att bygga ett samhälle och värld som är gränsöverskridande, och då finns det ingen motsättning i att stå fast i min egen tradition och möta muslimer.”*¹³⁴

Om vi går över och tittar på några av de muslimska informanternas svar ser vi att de där skiljer sig åt mellan varandra och mellan sig själva och de kristna informanterna. Informant F tar upp platsens betydelse för hennes interreligiösa fredsskapande. Hon berättar att hon kanske inte kunnat verka på samma sätt som här i andra länder utan att vara rädd för verkningsfulla repressalier.¹³⁵ På det sättet påverkar hennes agerande och den aktiva roll hon kan bemöda sig om i hennes fredsarbete till stor del av att det är i Sverige hon bor.

”Sverige uppmuntrar det här med det civila samhället, man kan engagera sig, och staten uppmuntrar det, både i tal och med skattepengar.(..) Sverige, det är islam för mig(..) själva staten

---

128 Augsburg, David, Nimer, Mohammed Abu (red), *Peace-Building by, between, and beyond Muslims and Evangelical Christians*, Lanham, Lexington Books, 2009, 309 sidor

129 Intervju B

130 Intervju B

131 Intervju B

132 Intervju C

133 Intervju C

134 Intervju C

135 Intervju F

är islam för mig.”¹³⁶

Informant A delger sin bild av det interreligiösa fredsskapandet. Han väljer att lyfta fram ett perspektiv, låt åt oss kalla det ett kulturellt sådant, som är vardagsnära och ofta förbisett när man tänker på det interreligiösa fredsskapandet som något som är åtskilt från övriga aspekter i livet. *”Där jag kommer ifrån, är det vanligt att en kristen är gift med en muslim, och har man familj umgås man nära, men jag bodde också i Sudan, och där ser man också kristna och muslimer ihop, man har en vardag ihop, så det är inte bara teori. Man ser att det fungerar praktiskt.*”¹³⁷

Något som kan försvåra öppenheten i undersökningen men som ändå är värt att tillägga är att samtliga informanter på ett eller annat sätt befinner sig inom den interreligiösa fredsskapande sfären. Förmodligen känner de flesta till varandra. De arbetar eller engagerar sig alla, med eller utan lön i frågor som berör det temat. Detta får mig att fundera på hur det påverkar deras syn på det interreligiösa fredsskapande arbetet. Alla har roller som de mer eller mindre befäster. En del är anställda och kan ägna sig åt dessa frågor på arbetstid, en del är kända genom ett engagemang. Hur öppna kan de vara när det ser ut på det sättet? Blir de experter, som sprider visioner influerade av varandra? Väljer de att anpassa sitt sätt att argumentera för att de är medverkande i projekt som är understödda av organisationer som vill fokusera på likheter, organisationer som de ej vill stöta sig med? Jag låter detta vara obesvarat, men dessa reflektioner har kommit över mig under intervjuerna.

Hur tar sig Ruth Illman an dessa frågor som speglar var man befinner sig i det interreligiösa fredsskapandet? Om vi studerar den etik som hon formulerar i samband med religionsdialogen och försöker applicera det till detta kapitelns tillhörande material. Så kan man uppmärksamma att de kristna informanter som här får göra sina röster hörda intar en liknande position i förhållande till Illmans syn på denna etik. Öppenheten inför den Andre och vetenskapen om det unika i varje nytt möte delger Illman sina tankar om såhär.

”Det etiska förhållningssättet blir då både vårt personliga svar på mötet med en annan människa i en konkret situation och en inre process av ärlig eftertanke”¹³⁸

---

136 Intervju F

137 Intervju A

138 Illman, s 58-59

Något liknande tar en av de två citerade muslimska informanterna upp. När han pratar om människor med kristen och muslimsk tro som gifter sig med varandra, säger han också saker uttalat som enligt min tolkning visar på nödvändigheten av att kunna se den Andre för vem den är. Utan att försöka övertala och tvinga på sin egen tro på den denne. Men också att kunna vara sig själv, leva sin tro utan att behöva göra avkall på den i det som Illman med Bubers ord kallar för det mellanmänniska.¹³⁹

Den andra citerade muslimska informanten i detta kapitel talar om den svenska statens betydelse för hennes fredskamp. För henne blir det ett personligt förhållande fyllt av positiva känslor förknippade med landet hon bor i och det styrelseskick som råder här. Men jag tror själv att det inte i första hand är den svenska staten som föranlett den tro och kamp för fred som också tar sig interreligiösa uttryck i bland annat olika fredsprojekt här i landet. För min del så tror jag att det som det handlar om är ett svar på religiösa människors vidhållande vid nödvändigheten av att satsa på fred som äntligen ger resultat. Med Illmans ord.

*”Detta är kanske religionsdialogens viktigaste funktion i förhållande till den sekulära omvärlden idag: att visa hur tron kan sporra till ansvarstagande och engagemang, hur den kan skapa mening i en osäker värld och tilltro till mänskliga värden och värdighet.”*¹⁴⁰

Detta avsnitt har visat på en mångfald av olika resonemang i vems ansvar som det först och främst vilar på att utföra det interreligiösa fredsskapandet på. Och hur det ska eller hur det kan utföras. Vad man kan utröna är att det ligger ett stort fokus på individens eget personliga ansvar, men individens roll i samhället har också betydelse vilket Appleby resonerar kring.¹⁴¹ Han pekar också på betydelsen av att religiösa ickestatliga organisationer intervenerar med olika fredsskapande program.¹⁴²

För de muslimska informanterna spelar etnicitet roll, där det kan se olika ut beroende på vilket land man bor i eller kommer från. Det vill jag säga att det gör för de kristna informanterna också, även om de kanske omedvetet inte väljer att nämna detta. Den synen kan vara lättare att använda sig av med perspektiv utifrån. Kristendomen har här i Sverige varit statsreligion och även om de kristna

---

139 Ibid, 13, 60

140 Ibid, 100

141 Appleby, 285-286

142 Ibid 288

informanterna visar prov på en medvetenhet och förståelse för denna majoritetssynvinkel så tror jag att det kan vara svårt att inte ha en blind fläck i sitt resonerande, något man inte märker själv. Att vara inbjudande till dialog ter sig utifrån detta inte vara en lika stor utmaning vill jag påstå.

2.1.6 Sammanfattning

Om vi sammanfattningsvis tittar på det material som jag presenterat i denna studie om det interreligiösa fredsskapandet och arbetet för det kan man säga att studien kommit dels att handla om attityder gentemot den Andre. Som här alltså får betydelsen av att vara antingen muslimer eller kristna beroende på vilken informant som talar i texten, och rent praktiskt hur det kan se med exempel från olika delar av världen genom den litteratur jag använt mig av. När det kommer till synen på olikhet och likhet i det interreligiösa fredsskapandet kan vi börja med att nämna hur argumentationen rör sig kring likheter mellan de muslimska och kristna informanterna. Till att börja med kan man väl säga att alla är för ett interreligiöst fredssamarbete. De flesta av informanterna väljer att lägga en tonvikt på de likheter som de anser finns mellan religionerna. Dessa blir då en av grundstenarna för att välja samarbete i denna fråga. Förutom detta kan man väl säga att alla sex informanter dessutom påtalar betydelsen av att inkludera alla människor i ett fredsskapande.

När det kommer till skillnader i synen på likhet i det interreligiösa fredsskapandet så kan man se att de kristna informanterna mer enhetligt fokuserar på att nämna Gud när de jämför sin kristna tro och synen på fred med muslimers tro. Att det är samma Gud för dessa olika trosföljare menar de. Med detta sagt så vill jag förtydliga att de också förekommer sådan argumentation men inte i lika hög grad hos de muslimska informanterna, dessa väljer i högre omfattning att tala om ett icke-våld som de nämner som en brygga i fredssynen mellan religionerna. Men, överlag så vill informanterna helst fokusera på likheter.

När det kommer till synen på olikheter ser det ut såhär. Här talar de muslimska informanterna i liknande ordalag om Guds och Muhammeds betydelse för deras syn på sitt egna fredsarbete. Men även hur de anser att det skiljer dem från kristna människor. De kristna informanterna däremot anser alla tre att Jesus är den kristna förebild och kärleken är det medel som de följer och använder sig av

i sitt fredsarbete. Men här ska tilläggas att en av de tre kristna informanterna också omtalar islam som en kärleksreligion vilket enligt min tolkning visar ett betraktelsesätt över muslimers fredsarbete där kärleken är ett medel för dem.

Det interreligiösa fredsskapandet mellan kristna och muslimer skiljer sig åt runt om i världen. Det jag kunnat få en förståelse för, är att det finns ett stort fokus på interreligiös dialog som primär metod för fredsskapande mellan kristna och muslimer. Men, betydelsen av att stödjas och vem det är som får ta plats i dessa fredsinitiativ är det som framkommit tydligast i det kapitel som i denna studie gör nedslag på olika platser i världen. Scott R Appleby säger att de mest passionerade fredsivrarna bland de troende är de som först och främst skall få teologisk utbildning som syftar till religiöst fredsskapande. Dessa skall sedan emanera ut sin kunskap till de som är mindre starka i tron. Eller som är analfabeter eller på annat sätt inte innehar kunskaperna eller möjligheterna eller lusten att ta till sig dessa. Han visar här prov på en hierarkiskt synsätt med väldigt tydliga roller.

På Balkan finns det en mängd olika sätt att satsa på interreligiöst fredsskapande. Först och främst satsas det på interreligiös dialog, men det finns även exempel där det handlar om mer praktiska problem som blir lösta på interreligiös grund.

Här i Sverige har jag genom mina intervjuer kommit att stöta på två olika former av fredsskapande mellan kristna och muslimer. Båda har en blandning av religiöst och sekulärt stöd, där stödet på religiös grund först och främst har handlat om att söka samarbetet med en institution eller mellan olika institutioner. Det sekulära stödet har i dessa fall först och främst handlat om att dels genom fondpengar och dels genom kommunala bidrag realisera fredsskapandet. De två exemplen Salaams vänner, som varit ett utbildnings – och dialogprojekt och Guds Hus i Fisksätra skiljer sig åt markant på vissa sätt.

Medan Salaams vänner var ett projekt som vände sig till ungdomar specifikt, och som hade ett slut, det var treårigt. Så är Guds Hus något som initiativtagarna hoppas skall finnas kvar. Som kan fostra människor oavsett ålder för oöverskådlig tid framöver i interreligiöst fredsskapande. I Guds Hus är mötet med den Andre av överordnad betydelse. Till skillnad mot Salaams vänner som specifikt riktade in sig på att diskutera frågor och utbilda sig utifrån mer fastlagda frågeställningar. Något hårddraget.

Platsen får också betydelse, där Guds Hus finns och verkar på en specifik plats för främst de människor som bor där, Fisksätra. Medans Salaams vänner var ett projekt där boendeplassen inte var lika viktig för möjligheten att träffas.

Krig förändrar möjligheterna till interreligiöst samarbete är min tolkning av det som framkommit under arbetet med studien. I Sverige kan jag oomtvistat säga att det handlar om ett val som alla mina informanter har gjort, ett val som handlar mer om ett intellektuellt ställningstagande än som det i andra delar av världen kan handla om, att säkerhetsställa säkerheten för sig själv.

Att svårigheter uppstår mellan muslimer och kristna när det kommer till att nå fram till fredsskapande åtgärder för rättvis fred ter sig på vissa plan som ofrånkomliga. Både från kristet och muslimskt håll kan den Andre kännas och uppföra sig hotfullt. Något som man ofta förknippar med dennes tro eller förmodade sådan.

Frågor om nationell identitet och etnicitet visar sig också frammana hinder. Majoriteten av de kristna och muslimska informanterna har i, fem av sex fall, visat kunskap i att urskilja ens position när det gäller detta tema. De muslimska informanterna har alla påtalat vad det betyder att härstamma från, vara född i, vara uppvuxen i ett annat land, två nämner möten med den Andre och svårigheter med att försonas med dessa kristna, främst säger de på grund av de kristnas inställning till interreligiösa möten i det nya landet Sverige.

För de kristna informanterna, framförallt även här, två av tre stycken, så visar de tecken på uppfattning om den nationella och etniska bakgrundens betydelse i mötet med den muslimske Andre. Men, jag vill påstå att de på samma gång, genom sättet att argumentera visar upp klara tecken på oförstånd kring detta. Hur det kommer fram? Främst när det gäller frågor som berör det som kallas mänskliga rättigheter tyder jag deras sätt att argumentera på som något som springer ur deras nationella identitet och den etnicitet som de har. Svenskar. Att vara tillåtande, öppensinnad och demokratisk är dygder som de talar om, fast med andra termer.

Om vi går utanför Sverige, kan vi se att det i Egypten också finns problem, ännu mer förknippade och svårlösliga än i Sverige – mellan muslimer och kristna i det interreligiösa fredsskapandet. Här uppstår problemen för de kristna kopter som är en del av minoritetsbefolkningen i landet. Dessa

vågar inte påtala det förtryck som de anses sig utsättas för av den muslimska majoritetsbefolkningen, då man hellre värnar om sin nationella identitet och säkerhet, av rädsla för repressalier från muslimer.

Dialog som form är inte bara av godo. Den riskerar också att utesluta människor, bli för teoretisk och uteslutande och sätta praktiska handlingar i skymundan. Interreligiöst fredsskapande handlar om mer än att bara sitta ner i dialog, det är också att handla för varandra och för fred ser vi i detta avsnitt.

En viktig positiv betydelse för det interreligiösa fredsskapandet är när en synergi uppstår mellan flera aspekter av religiösa uttryckssätt och individer som kämpar för en rättvis fred. Det kan vara människor som använder sig av religiösa erfarenheter av fredsskapande, religiösa ledares inblandning och eller när religiösa institutioner tar plats i sådant .

Om angreppssättet dessutom är globalt ger det ytterligare en positiv dimension till det hela. Här kan man se att både externa och interna aktörer vare sig de är religiöst eller sekulärt influerade kan spela och spelar roll. Dessa initiativ har mycket att vinna på att engagera sig för speciella målgrupper, där vi i detta avsnitt har nämnt kvinnor och ungdomar som exempel på grupper som man kan ha möjlighet att påverka positivt.

Negativa influenser i det interreligiösa fredsskapandet handlar ofta om religiösa ledare eller politiker. Som i till exempel Libanon använder sig av det interreligiösa fredsskapandet, här i form av interreligiös dialog för att trycka dit politiska motståndare eller vinna gehör för sin religiösa eller politiska maktagenda. I andra fall och på andra platser i världen. Med exempel från Balkan kan det vara så att det är externa aktörer, vare sig de är sekulära eller religiösa som försöker driva igenom modeller av interreligiös dialog för fredsskapande. Eller andra relaterade initiativ. Grundade på modeller utan förankring i den verklighet som gäller på den aktuella platsen eller de människor som själva har sina personliga motiv och tillvägagångsätt när de närmar sig den Andre.

Det sista temat i sammanfattningen handlar om vilka roller som de olika aktörer vare sig det gäller organisationer eller individer tar eller får sig tilldelade i det interreligiösa fredsskapandet. Glen Stassen anser att det är något som gäller alla. På det sättet, när han nämner å ena sidan stater och

dessutom religiösa institutioner, moskéer och kyrkor samt olika sammanslutningar och individer så pekar det på en syn som är vertikal. Det är inte uppifrån och ned eller tvärtom, det bör pågå och strävas för från båda håll samtidigt.

Scott R Appleby pratar om vad religiösa icke-statliga organisationer kan göra för det interreligiösa fredsskapandet då dessa har en möjlighet att samarbeta med både icke-statliga och statliga organisationer. Utöver det så har ju Appleby redan nämnts i sin hierarkiska syn där teologin skall emanera nedåt från religiösa institutioner eller samfund ner till de kunniga, engagerade. I det lokala samhället ansedda med stark religiös tro, redo att kämpa för fred, som i sin tur skall undervisa, lära ut och stå som förebilder i det religiösa fredsskapandet.

De muslimska informanterna talar om vikten av platsens betydelse för deras engagemang i det interreligiösa fredsskapandet. De ger också varsitt från varandra disparata exempel där man kan se att detta vittnar om det individuella ställningstagandet för sin personliga tro och deras sinsemellan olika bakgrund som markerar vad de väljer att delge mig.

För de kristna informanterna så råder för två av dem även här en samstämmighet emellan i denna fråga. Med en extra emfas för att fredsskapande gäller för hela mänskligheten. Men det är deras kristna grundsyn som banar väg för detta förhållningssätt menar de.

En fundering som framkommer i sammanfattningen är den om vad det betyder att man här i Sverige kan arbeta med interreligiöst fredsskapande. Alltså göra det som en del av ett lönearbete. Eller engagera sig i det av hela sitt hjärta på fritiden. Vad betyder det att samarbeta i fredsrelaterade frågor på religiös grund tillsammans? När uppdragsgivaren betalar din lön, eller genom olika slags stöd håller projektet flytande? I den annalkande diskussionen som följer skall jag nu ge mig på att titta på frågorna genom Ruth Illmans glasögon, och mina egna.

3 Diskussion: Med Ruth Illmans glasögon

När jag med Ruth Illmans glasögon på mig tittar på det interreligiösa fredsskapandet mellan kristna

och muslimer så som det speglar sig genom de informanter jag intervjuat. Samt den litteratur jag använt mig av är det några saker som för mig lyser klarare än andra. Den förståelse som Illman pratar om i mötet med den Andre, som handlar om att förstå sig själv. Sina handlingar och ståndpunkter. För att därifrån kunna skapa och närvara i öppensinnade möten med den Andre har i denna studie varierat mellan informanterna. Ofta har det handlat om att de utifrån olika ståndpunkter har tolkat den Andre utifrån ett idealiserande synsätt, där det på en nivå gått att tala om likheter. Men där det mer frekvent varit så att man tolkat och observerat den Andre som någon främmande, att förhålla sig till. Någon som man kan lära av men som framförallt skiljer sig från en själv. Men, det ska tilläggas, här finns också exempel, både i litteratur och de gränsöverskridanden som Illman pratar om. Där framförallt det idealiserade och autonoma synsättet kan samsas, där den etiska dialogen framhävs om än dock med andra ordalag. I en bok har jag kunnat finna extrema exempel på det radikala synsättet, där författaren inte anser att det finns något alls att lära sig av mötet med muslimer. I vissa sakfrågor har detta synsätt också getts prov på av några av de kristna informanterna. Dessa frågor har rört sådana teman som man normalt kategoriserar in under termen mänskliga rättigheter.

Tongångar som snuddat vid detta betraktelsesätt har två muslimska informanter gett, men detta har senare under intervjuernas gång klargjorts och motbevisats.

I den lästa litteraturen har jag kunnat skönja det som Illman förklarar av filosofen Martin Bubers filosofi, betydelsen för sammanhanget i mötet med den Andre. Här går det att uttyda skillnader i förhållningssätt mellan människor. Som grundar sig på den konkreta situation de befinner sig i, i efterdyningarna av ett uppsplitande inbördeskrig eller i länder med hård politisk repression tycker jag mig se ett ärligare försök att se den Andre, att lyfta fram etiken i mötet.

Att våga försöka tillåta den Andre att vara sig själv, att se människan bakom den tro som den säger sig tillhöra, och att titta på sig själv och sin egen roll i dessa möten, som med detta i åtanke närmar sig det som Illman kallar den etiska dialogen. Denna dialog som enligt Illman också när det handlar om sanna och öppna möten också mynnar ut i konkret handling mellan människor.

När vi skärskådar litteraturen upptäcker jag också att det saknas en ordentlig analys av maktdimensionen som Illman deklarerar är så viktig att vara medveten om i religionsdialog. Här

finns ett flertal exempel, som visar på ett hierarkiskt sätt att behandla interreligiösa möten som syftar till fredsskapande mellan kristna och muslimer. Det är icke-staliga organisationer, ofta på religiös men inte så sällan heller, sekulär grund som sköter mycket av det organiserade fredsskapandet. De vill gärna implementera sin egen modell, och ofta saknar de lokal förankring i uppbyggandet av denna modell, vilket avsevärt försvårar genomförandet.

Med detta sagt, så tror jag som Illman och Buber pratar om också handlar om ett oförstående inför hur det från situation till situation skiljer sig möten emellan. När man inte tar med detta i sina beräkningar så missar man ofta att undersöka vilka som kommer att närvara på mötena. Vilket försvårar möjligheten att kunna agera, när det finns de som anser sig ha tolkningsföreträdet. Här kan också inflikas att det som utomstående finns svårigheter med att ta sig initiativrätten, när det kommer aktörer utifrån och lägger sitt eget raster över hur något skall genomföras.

Hur det står till med det som Illman med Bubers ord kallar det mellanmänniska i mötet med en Andre verkar det vara lite så och så med. Nu är det hela en teori. Vilket betyder att det såklart är svårt att leva upp till. Men hursomhelst, så verkar det för informanterna som svårt att helt och fullt se på den Andre som en egen från sig själv stående individ med ett eget sätt att tolka och förstå världen. Men för att tydliggöra Illman så handlar det också om att det inte finns ett slutmål där man en dag kan se på andra människor på detta sätt, utan att det handlar om att försöka förhålla sig till den öppna attityden så fritt som möjligt tolkar jag henne. Och vill jag tillägga, för Illman så handlar det om att gå inifrån, och ut, att förstå sig själv, och sina ibland egna tillkortakommanden, för att lättare kunna acceptera och tillåta den Andre att vara just det. Utan att det för den sakens skull betyder att den bara är det. Nej, snarare att det sättet att se på världen, att kunna röra sig mellan Det-perspektivet och Du-perspektivet möjliggör enligt Illman en syn på andra som människor, som egna individer. I sin egen fulla rätt.

3.1 Egna slutsatser

En viktig sak att tänka på när vi talar om väpnade konflikter och regelrätta krig med påstått religiösa förtecken är om det egentligen har sin grund i skiljaktigheter mellan religioner eller om religion

används som ett element att rättfärdiga handlingar med. Detta är viktigt att fundera på också när vi kommer till det religiösa fredsbyggandet. Ska den interreligiösa fredsdialogen ske på bas av faktiska händelser? Eller ska den ske utifrån religiösa teser framlagda av religiösa aktörer i positioner på en teoretisk nivå? Att stå öga mot öga med den Andre kräver mer än en mötesplats och kunnighet om vad som står i bibeln eller koranen. Jag tror att fokus måste ligga på mötena mellan de människor som strider eller stridit mot varandra med ytterst lyhörda och utbildade medlare i interreligiös fredsdialog. Detta utesluter alltså inte att präster och imamer träffas för att försöka nå fram till förtroende utifrån tolkandet av ens heliga skrifter, men det kan inte sluta där. Det krävs mer än uttalade manifest eller godkännanden av den Andre, av religiösa auktoriteter.

Som jag ser det så spelar religiösa auktoriteter en roll i det religiösa fredsbyggandet mellan kristna och muslimer, vare sig det sker på neutral mark utan ett krig i närheten eller på plats under en blodig väpnad konflikt. Men att tro att det räcker med att dessa muslimska eller kristna auktoriteter ska sköta medlandet och övriga troende skall invänta resultaten av dessa möten är att bortse från de möten som sker på daglig basis världen över. Mellan kristna och muslimer. Både på fredliga platser som mer kvalfyllda oroshärdar. Ens egna tolkande av ens tro får olika betydelse beroende på hur mycket vikt man lägger vid religiösa ledares påverkan på den såklart men jag tror ändå att de personliga mötena spelar en större roll.

Islam och kristendom lever sina liv till stor del utifrån hur dessa religioner uttolkas av sina utövare. För att det religiösa fredsbyggandet mellan dessa två närstående religioner ska kunna fortskrida och vinna gehör hos fler av deras trosföljare tror jag att vi behöver titta det mellanmännsliga samspelet mellan muslimer och kristna. Vikten av att se på den Andre som mer än en företrädare för en religiös åskådning blir här en strävan att följa anser jag. Att inte komma överens är en sak på religiös grund om vi tittar på jämförelser mellan religionernas skrifter. Men om vi ser på det enligt synsättet att vi alla är människor, och applicerar det på det interreligiösa fredsskapandet mellan muslimer och kristna vill jag påstå att vi lika gärna kan lägga fokus där. Ett fokus, som, om vi vill lika gärna går att applicera på sekulära som kristna och muslimer.

Fredsskapandet mellan kristna och muslimer i Sverige verkar i organiserat engagemang vara överblickbart. Här kommer mina funderingar in. Min bild av det genom utförandet av denna studie

är att man först och främst söker efter likheter att stödja sig på. Då uppstår ju frågor om hur man hanterar konflikter, vissa svar av informanterna tyder på att man försöker inse att så är fallet. Att man inte kan nå överenskommelser i allt, eller ens acceptera allas åsikter. När detta klargjorts går man vidare. När det skrivs ner på detta sätt kan det tyckas vara en enkel procedur, men jag misstänker att så inte är fallet alla gånger. Om kärnan inte är så stor blir inte betydelsen av dessa konflikter större då?

Ett ytterligare problemområde jag funnit under studien är den om vilken betydelse som externa aktörer har, fonder som delar ut pengar, kommuner som beviljar bygglov eller ekonomiskt stödjer det interreligiösa fredsskapandet har alla sitt att säga till om. För att inte tala om de religiösa samfund och organisationer som står bakom upprop eller samarbeten. Hur förhåller sig deltagare till dessa aktörer? Hur fri och öppen vågar man vara i sina möten med en Andre? När man vet att det finns riktlinjer, uttalade koder med mera som styr deltagandet och utformningen av projektplaner och formandet av interreligiösa fredsskapande aktioner? Då kan konflikter slipas ner, inte bli lika uttalade och tydliga, eller helt ”glömmas” bort för att man väljer att hellre mötas på något sätt än att inte ens få chansen. Jag tror att detta är och blir ett hinder för sanna och etiska möten mellan muslimer och kristna i Sverige.

En kärnfull kritik som jag vill lägga fram, kanske mot min egen studie till och med, är det fokus som man i fredsskapande över huvudtaget, lägger vid den fixering på konflikten som startmotor för för att agera för fred. Jag anser detta vara en konstruktion, ett sätt att för sent hindra något, ett synsätt som i sig själv inte är tillräckligt nog. Finns det onda krafter bakom detta? Är det en konspiration för att tillåta krig och förstörelse, eller är det mer ett sätt att komma till en slutsats där man inte har sett hela bilden?

Nu för tiden pratar man om förebyggande åtgärder för att förhindra krig och konflikter att blossa upp. För mig handlar det om perspektiv, och att det akademiskt i alla fall behövs en förskjutning av dessa, eller en ny väg att lägga. Människor har i alla tider krigat sägs det, som om konflikten i sig varit den snöboll som startat utvecklingen av människan och hennes samhällen. Om detta är sant, vill jag påstå och lägga tyngdvikt på att människor alltid har levat i fred med varandra. Det är inget som måste uppfinnas. Kristna och muslimer, har på olika platser runt om i världen alltid kunnat leva fredligt, sida vid sida med varandra. Vi måste uppmärksamma dessa sätt att leva fred under

svåra såväl som lättare omständigheter. Dessa positiva historier är något som inte enkom skulle underlätta ett interreligiöst fredsskapande utan komma en stor del av mänskligheten till gagn.

Här skulle man kunna titta på konflikthantering, gemensamma ritualer, med mera. Som kanske inte uttalat skett uttalat i fredssyften men som alla tillsammans varit faktorer som underlättat ett fredligt liv i varandras närhet. Där man kunnat acceptera den Andre. Där det viktigaste inte varit att få den Andre att konvertera eller erkänna sin tros fel och brister utan där det viktigaste har varit att inte skada varandra och erkänna den andres annorlunda. En egen person med egna drömmar, egen verklighetsuppfattning och dennes suveräna rätt att definiera sig själv.

Vad jag pratar om är inte en paradiversion här på jorden, det jag menar är de mänskliga erfarenheter som funnits genom hela människans historia och där det givetvis också funnits förtryck och inkonsekvenser i relationerna mellan människor. Men där man aktivt har försökt att hantera dessa samtidigt som livet fortsatt. Dessa historier, dessa bilder vill jag höra och se. Inte för att jag vill blunda för hur det ser ut i världen utan för att göra den större. Om det är vad jag önskar mig av den akademiska världen så vill jag även lyfta blicken för hur det kan se ut rent praktiskt mellan muslimer och kristna. Men inte bara dem.

För religionen är en del av hanterandet och lösningen men förekommer hela tiden i en bredare kontext. Varför fredsbyggandet måste ta hänsyn och låta sig påverkas av de sekulära krafter som också förekommer. Fred som är rättvis och som inkluderar religiösa möten som syftar till att skapa hälsosamma fredsbyggande relationer mellan kristna och muslimer på alla nivåer i samhället. Dessa bidrar till en värld där människor inte begränsas av sin religiösa identitet eller tillåter sig att begränsa andra utifrån deras.

4 REFERENSLISTA

Saperstein A., R.Love, J.Cumming, ” Answers to Frequently Asked Questions Regarding the Yale Response to ”A Common Word Between Us and You” i Muhammad,Ghazi bin, Miroslav Volf,Melissa Yarrington (red), *A Common Word Muslims and Christians on Loving God and Neighbor*, Grand Rapids/Cambridge, 2010, sid 178-189

Bibelkommissionens övers, *Bibel2000*.Stockholm. Bibelkommissionen, Svenska Bibelsällskapet och Verbum förlag. 2000

Illman, Ruth, *Ett annorlunda Du*, Göteborg/Stockholm, Makadam, 2006

Gopin, Marc, ”The Use Of The word and Its Limits” i Smock. David R, (red), *Interfaith Dialogue And PeaceBuilding*, Washington, United States Institute of Peace Press, 2002, sid 33-46

Augsburger, David, Nimer, Mohammed Abu, ” Ten Just Peace-Making Practices That Work” i *Peace-Building by,between, and beyond Muslims and Evangelical Christians*, Lanham, Lexington Books, 2009, sid 61-80

Merdjanova, Ina, Patrice Brodeur, , *Religion as a Conversation Starter Interreligious Dialogue for Peacebuilding in the Balkans*, Continuum International Publishing, 2009, sid 63-96

Spencer,Robert, *Religion of Peace? Why Christianity is and Islam isn't* , New York, Regnery Publishing, 2007, 273 sidor

Powers,Gerard F, ”Religion and Peacebuilding ” i Philpott, Daniel, Powers, Gerard F (red), *Strategies of peace*,New York, Oxford University Press, 2010, sid 318-348

Appleby R Scott, *The Ambivalence of the Sacred Religion, Violence, and Reconciliation*, New York, Rowman & Littlefield Publishers Inc, 2000

Nimer, Mohammed Abu, Amal I. Khoury, Emily Welty, *Unity in Diversity -Interfaith dialogue in the middle east*, Washington, United States Institute of Peace Press, 2007

Intervjuer

Intervju informant A - 5/4 2012

Intervju informant B – 11/4 2012

Intervju informant C – 13/4 2012

Intervju informant D – 23/4 2012

Intervju informant E – 23/4 2012

Intervju informant F – 24/4 2012

BILAGA 1

Intervjuformulär C-UPPSATS Kristna Informanter.

- 1. Vilka likheter kan du se mellan kristendom och islam när det handlar om fred?**
- 2. Vad kan du lära av islam när det kommer till ditt eget fredsarbete?**
- 3. Finns det exempel i bibeln som du stödjer dig på när du arbetar för fred?**
- 4. Hur viktigt är fred i kristendomen?**
- 5. Hur viktigt är fred för dig som kristen?**
- 6. Vad gör du för att som kristen närma dig muslimer som verkar för fred?**
- 7. Hur skiljer sig kristendom från islam när det handlar om fred?**
- 8. Vilka svårigheter finns det med att möta muslimer i ditt fredsarbete med tanke på hur situationen ser ut i världen idag – hur hanterar du det?**
- 9. Hur kan man nå ut till de människor här i Sverige som är kristna och muslimer men som inte vill göra något för fred eller inte vet hur de ska göra det?**
- 10. Var träffas kristna och muslimer i fredsarbetet här i Sverige?**
- 11. Rent praktiskt, hur ser det kristna och muslimska fredssamarbetet ut i Sverige?**

BILAGA 2

Intervjuformulär C-UPPSATS – Muslimska Informanter

- 1. Vilka likheter ser du mellan islam och kristendom när det handlar om fred?**
- 2. Vad kan du lära dig av kristendomen när det kommer till ditt eget fredsarbete?**
- 3. Finns det exempel i koranen eller hadither som du stödjer dig på när du arbetar för fred?**
- 4. Hur viktigt är fred i islam?**
- 5. Hur viktigt är fred för dig som muslim?**
- 6. Vad gör du för att som muslim närma dig kristna människor som verkar för fred?**
- 7. Hur skiljer sig islam från kristendom när det handlar om fred?**
- 8. Vilka svårigheter finns det med att möta kristna människor i ditt fredsarbete – och hur hanterar du det?**
- 9. Behöver du som muslim anpassa ditt fredsarbete till att du bor i Sverige – ett i grunden kristet land? Om, på vilket sätt?**
- 10. Hur kan man nå ut till de människor här i Sverige som är muslimer och kristna, men som inte vill göra något för fred eller inte vet hur de ska göra det?**

BILAGA 3

Skarpnäck
2012-02-14

Informationsbrev angående C-uppsats i Religionsvetenskap vid Södertörns högskola.

Hej.

Jag heter Atila Piskin och är student vid Södertörns högskola. Jag bor i Skarpnäck sedan 11 år tillbaka och trivs som fisken i vattnet! Ett barn har jag, han heter Ismael och fyller 11 år i slutet av 2012.

Min far är från Turkiet och min mor från Jokkmokk och hur dem två kunde få en så lång son begriper jag inte (så lång är jag inte, men ni skulle se mina korta föräldrar)!

Bland de ämnen jag tidigare studerat kan nämnas till exempel idéhistoria, brasiliansk portugisiska, genusvetenskap och teckenspråk. Allt med blandade resultat. Nu har jag kommit till min tredje termin i religionsvetenskap och äntligen fastnat för något som känns viktigt och intressant.

Jag ska under våren skriva en C-uppsats i Religionsvetenskap. Uppsatsen ska ta upp och jämföra några muslimers och kristnas perspektiv på begreppet "fred" utifrån sin religiösa tro. Syftet är att undersöka vad som förenar och vad som skiljer religionerna åt. Men eftersom det hela är på C-uppsats nivå tänker jag mig inte försöka mig på en helhetsomfattande analys av dessa två världsreligioner. Utan bland annat utifrån intervjuer visa på hur dessa likheter och skillnader i perspektiv ser ut/kan se ut på individnivå. Till dessa intervjuer läser jag för uppsatsen lämplig litteratur i intervjuteknik. Uppsatsarbetet kommer dessutom att innehålla läsande av litteratur som styrker alternativt utmanar mina tankar vad gäller det berörda ämnet. Som exempel på möjlig litteratur som kommer att användas till arbetet är *Bibel2000* och *Koranens budskap*.

Vad kommer det då innebära för de respondenter – de personer som jag kommer att intervjua för uppsatsen?

Förhoppningsvis får de en givande stund, där de kan dela med sig av sina tankar så gott de förmår. Intervjuerna kommer att behöva bandas. För att jag skall ha möjlighet att på bästa möjliga sätt kunna tillgodogöra mig intervjumaterialet. Anonymitet utlovas och endast förnamn kommer att användas i uppsatsen, självklart kommer det här finnas möjlighet för den intervjuade att omnämnas med annat förnamn i uppsatsen än sitt eget. Det viktiga i uppsatsen är inte individerna utan

åsikter/trosföreställningar etc. Jag kan behöva ta kontakt med den intervjuade efter intervjun för att ställa klargörande frågor. Vad mer? Självklart kommer inga foton att tas och i samråd med respondenten väljer vi intervjuplats för att säkerhetsställa en så bekväm intervjusituation som möjligt. Intervjutid beräknas till högst en och en halv timme per intervju.

Temor som kan vara en del av intervjufrågorna:

Exempel, ur skrifter eller egenupplevda som stärker ens religions syn på begreppet "fred".

Personliga motiv till religiöst fokus på fredsarbete, tankar om fred etc.

Hur ser man på den andra (kristendom -islam, islam-kristendom) religionens syn på fred? Vad finner man för likheter, styrkor samt olikheter, "svagheter" (svaghet är inte relevant för uppsatsen som begrepp, jag hittar inte ordet jag söker)?

Historiska och nutida olikartade och likartade perspektiv på begreppet "fred".

Hur ser den interreligiösa dialogen ut, vad gör den enskilde respondenten för att överkomma meningsskiljaktigheter baserad på religiös tro och hur fungerar det i praktiken?

Jag hoppas att jag lyckats väcka ett intresse för ett deltagande i intervjuer till uppsatsen.

Vad jag i första hand söker är tre (3) personer att intervjuas. Dvs tre muslimer och tre kristna.

Mig går det att nå så här;

Atilla Piskin
Flyghamnsgatan 12
128 35 Skarpnäck
Hemtele: 08 -604 04 66
Mobil: 076 55 99 549
E-post: atilla.piskin@hotmail.com

Med hopp om fortsatt kontakt

Med vänlig hälsning Atilla

